અધ્યાય ૪૫
શ્રી ગુરુચરણ મહિમા

શ્રી ગણેશાય નમઃ । શ્રી સરસ્વત્યૈ નમઃ । શ્રી ગુરુભ્યો નમઃ ।
શ્રી કુલદેવતાયૈ નમઃ । શ્રી સીતારામચંદ્રાભ્યાં નમઃ ।
શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાય નમઃ ।

ઉપોદ્‌ઘાત : છેલ્લા ત્રણ અધ્યાયમાં બાબાની મહાસમાધિનું વર્ણન કર્યું છે. તેમનો ભૌતિક દેહ આપણી દૃષ્ટિથી અલોપ થયો છે પણ તેમનો આત્મા સદા જીવંત છે. તેમના જીવન દરમ્યાન થયેલી લીલાઓનું વર્ણન આપણે વિસ્તારથી કર્યું છે. તેમના મહાનિર્વાણ પછી તાજેતરમાં લીલા થઈ છે અને હજુ થયા જ કરે છે. એ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે બાબા સદા જીવંત છે તથા અગાઉની જેમ તે ભક્તોને સહાય કરે છે. તેમની હયાતી દરમ્યાન જે જે લોકોને તેમનો સત્સંગ થયો હતો તે સર્વ ખરેખર ખૂબ ભાગ્યશાળી ગણાય. છતાં તેમાંથી જેમને ભોગવાસના રહી ગઈ હોય ને વૈરાગ્ય ન થયો હોય તથા પ્રભુ પ્રત્યે ચિત્ત ન વળ્યું હોય તેઓ દુર્ભાગી કહેવાય. એ સમયે જે જરૂરી હતું અને આજે પણ જે જરૂરી છે તે તો બાબાની ભાવપૂર્વકની ભક્તિ જ છે. શ્રી બાબાના પૂજનમાં મન-ઇન્દ્રિય-દેહ બધાં જ લગાડવાં જોઈએ. દેહનું એક અંગ પૂજા કરતું હોય અને બીજાં ક્યાંક ભટકતાં હોય તે કંઈ કામનું નથી. ધ્યાન અગર પૂજન જે કરો તે સદા તન્મય થઈ એકચિત્તથી કરજો.

સતી સ્ત્રીના પતિ ઉપરના પ્રેમને કેટલાક લોકો શિષ્યના ગુરુ પ્રત્યેના પ્રેમ જોડે સરખાવે છે. પણ શિષ્યનો ગુરુ પ્રત્યેનો પ્રેમ સતીના પ્રેમથી ચડે છે. એ તો અજોડ જ છે. આત્મદર્શનની સાધનામાં માતા-પિતા, ભાઈભાંડુ કે કોઈ સગાંસ્નેહી સહાય કરી શકતાં નથી. એ માર્ગ તો આપણે જ કરવાનો છે. આ લોકનાં તેમજ પરલોકનાં સુખ-ભોગ તજી દેવાનાં છે. મને ઇન્દ્રિયો ઉપર નિયંત્રણ કરવાનું છે અને મુક્તિની જ કામના કરવાની છે. બીજા પર આધાર રાખવાને બદલે આપણા પોતાનામાં જ પૂરી શ્રદ્ધા રાખવાની છે. વિવેક કરીને

જોઈએ ત્યારે જ આ લોકની ચીજો પરનો રાગ ઘટવા લાગે છે. તેથી મનમાં તે બધાં પર વૈરાગ્ય આવે છે. પછી આપણને માલૂમ પડે છે કે ગુરુ જ બ્રહ્મ છે અને તે જ સત્ય છે. તે વિશ્વથી પર છે, સર્વવ્યાપક છે એવું સમજાય છે ત્યારે પ્રાણીમાત્રમાં રહેતા એવા તેમનું આપણે પૂજન કરવા લાગીએ છીએ; એ જ તેમનું સંવાદક ભજન-પૂજન છે. આમ જ્યારે ગુરુ અર્થાત્ બ્રહ્મની અનન્ય ભાવથી પૂજા કરીએ છીએ ત્યારે આપણે તેમની જોડે એકરૂપ બનીએ છીએ તથા આત્મદર્શન પામીએ છીએ. ટૂંકામાં ગુરુનામનો સદા જપ કરવાથી; તેમનું ધ્યાન ધરવાથી પ્રાણીમાત્રમાં તેમનું દર્શન થાય છે અને અખંડ સુધા પમાય છે. નીચેની કથા તેનું જ દૃષ્ટાંત છે.

કાકાસાહેબની શંકા અને આનંદરાવનું સ્વપ્નદર્શન : શ્રી બાબાએ કાકા દીક્ષિતને (૧) એકનાથી ભાગવત તથા (૨) ભાવાર્થ રામાયણ એ બે ગ્રંથો વાંચવાની આજ્ઞા કરી હતી તે પ્રસિદ્ધ છે. બાબાની હયાતી દરમ્યાન આ ગ્રંથો કાકાસાહેબ નિત્ય વાંચતા અને બાબાના કૈલાસવાસ પછી પણ તેમણે એ ગ્રંથોનું વાંચન ચાલુ રાખ્યું હતું. એકવાર મુંબઈમાં ચોપાટી પર કાકા મહાજનીના ઘેર સવારમાં કાકાસાહેબ એકનાથી ભાગવત વાંચતા હતા. તે વેળા શામા (માધવરાવ દેશપાંડે) તથા કાકા મહાજની એ બે જણ ત્યાં હાજર હતા અને શ્રવણ કરતા હતા. ગ્રંથના અગિયારમાં સ્કંધનો બીજો અધ્યાય વંચાતો હતો અને બધા ધ્યાનપૂર્વક શ્રવણ કરતા હતા. તેમાં એવી વાત આવે છે કે ઋષભ-કુલના નવનાથ અર્થાત્ નવ સિદ્ધ-કવિ, હરિ, અંતરિક્ષ, પ્રબુદ્ધ, પિપ્પલાયન, આવિર્હોત્ર, દ્રમિલ, ચમસ તથા કરભાજન એ સર્વ રાજા જનકને ભાગવત ધર્મના સિદ્ધાન્ત સમજાવતા હતા. રાજા જનકે એ નવે સિદ્ધોને બહુ અગત્યના પ્રશ્નો પૂછ્યા અને દરેકે તેમને સંતોષજનક ઉત્તર આપ્યા. તેમાં પ્રથમ કવિએ ભાગવતધર્મ શું છે તે સમજાવ્યું; હરિએ ભક્તનાં લક્ષણ સમજાવ્યાં; અંતરિક્ષે સાંસારિક માયા; પ્રબુદ્ધે આ માયા કેમ તરવી તે; પિપ્પલાયને પરબ્રહ્મ શું છે તે; આવિર્હોત્રે કર્મ શું તે; દ્રમિલે ભગવાનના અવતાર તથા તેમાં કરેલાં કામ; ચમસે અભક્તની મૃત્યુ પછીની થતી ગતિ; કરભાજએ વિવિધ યુગમાં પ્રભુપૂજનની વિવિધ વિધિ-એમ દરેકે સમજાવ્યું. આ સઘળા શાસ્ત્રાર્થનો સાર

એટલો જ હતો કે આ કલિયુગમાં મુક્તિનો માર્ગ જ ગુરુચરણ અગર હરિસ્મરણ છે. આ વાંચન પૂરું થઈ રહ્યા પછી કાકાસાહેબે નિરાશાભર્યા સ્વરે માધવરાવને કહ્યું, ''ભક્તિ પરનો નવનાથનો આ સંવાદ કેવો અજબ છે ! છતાં તેનો અમલ કેવો કઠણ છે. નાથ તો સંપૂર્ણ ભકત હતા. પણ એમણે દર્શાવેલ માર્ગે ભક્તિ પામવી તે શું આપણા જેવા મૂર્ખને માટે સંભવિત છે ? કેટલાયે જન્મ પછી પણ આપણે તે પામવાના નથી; ત્યારે આપણી મુક્તિ કેમ થશે ? મને તો લાગે છે કે આપણે માટે કોઈ આશા નથી.''

કાકાસાહેબનો આ નિરાશાવાદ માધવરાવને ગમ્યો નહિ. તેથી તેમણે કહ્યું, ''સદ્ભાગ્યે જેને શ્રી બાબા જેવા ગુરુ-રત્ન મળ્યા છે તે આમ નિરાશ બની રડે એ તો ખરેખર દયા ખાવા જેવું છે. જો બાબામાં દૃઢ શ્રદ્ધા-વિશ્વાસ હોય તો તમે નિરાશ શા માટે થાઓ છો ? ભલે નાથની ભક્તિ શક્તિમંત તથા દૃઢ હશે પણ શું આપણી ભક્તિ પ્રેમળ અને સ્નેહભરી નથી ? બાબાએ આપણને છાતી ઠોકીને શું નથી કહ્યું કે હરિના તથા ગુરુના નામ-સ્મરણથી મુક્તિ અવશ્ય મળશે જ ? તો પછી ડરનું કે ચિંતાનું શું કારણ છે ?'' માધવરાવની આ સમજાવટથી પણ કાકાને સંતોષ ન થયો. નાથની ભક્તિ કેવી શક્તિવંત હતી તેના જ ધ્યાનમાં ને વિચારમાં તે આખો દહાડો ચિંતાતુર અસ્વસ્થ રહ્યા. બીજે દહાડે પ્રાત:કાળમાં જ ગ્રંથવાચન થતું હતું ત્યાં જ તેમને નીચેનો પરચો થયો.

આનંદરાવ પાખાડે નામે એક ગૃહસ્થ માધવરાવને ગોતતા ત્યાં આવ્યા. એ વેળા ભાગવત વંચાતું હતું. પાખાડે માધવરાવ પાસે આવીને બેઠા અને તેમના કાનમાં કંઈક વાત કહેવા લાગ્યા. પોતાના સ્વપ્નદર્શનની વાત એ ધીમે અવાજે કહેતા હતા. આ ગણગણાટથી વાંચનમાં કંઈક ખલેલ પડી. તેથી કાકાસાહેબે વાંચવાનું બંધ કર્યું અને શી વાત છે એમ માધવરાવને પૂછ્યું. ત્યારે માધવરાવે કહ્યું, ''તમે ગઈ કાલે શંકા કરી હતી તેનું જ અહીં સમાધાન થઈ ગયું છે. શ્રી બાબાએ પાખાડેને આપેલું સ્વપ્નદર્શન સાંભળો. તેમાં ભક્તિનાં લક્ષણ સમજાવીને ગુરુચરણના પૂજન અંગે કેવળ નમસ્કાર પણ પૂરતી ભક્તિનું કામ કરે છે એવી ખાતરી આપી છે.'' આ સ્વપ્નદર્શન સાંભળવા બધા, ખાસ કાકાસાહેબ બહુ આતુર હતા. સ્વપ્નદર્શનની નીચેની વાત પાખાડેએ કહી :

''ઊંડા સમુદ્રમાં હું કેડ લગીના પાણીમાં ઊભો હતો. ત્યાં મેં એકાએક સાઈબાબાને દેખ્યા. શ્રી બાબા રત્નજડિત સિંહાસન પર બેઠા હતા. તેમનાં ચરણ પાણીમાં હતાં. બાબાનાં દર્શન કરીને હું બહુ રાજી થયો; અને મને ખૂબ સંતોષ થયો. આ દર્શન એટલું સાચું લાગતું હતું કે એ સ્વપ્ન છે એમ મેં માન્યું જ નથી. અજબ વાત તો એ છે કે એ વખતે માધવરાવ ત્યાં પાસે ઊભા હતા. તેમણે મને ભાવથી કહ્યું, ''આનંદરાવ, બાબાને પગે પડો.'' મેં ઉત્તર દીધો: ''મારી પણ બાબાને પગે પડવાની ઇચ્છા છે. પણ બાબાના પગ પાણીમાં છે. તેથી તેમના ચરણ પર હું માથું શી રીતે મૂકું ? હું અસમર્થ છું.'' તે સાંભળી તેમણે બાબાને કહ્યું, ''અરે દેવ, આપના ચરણ પાણીની નીચે છે તે જરા ઊંચા લો.'' એટલે બાબાએ તરત જ ચરણ ઊંચા લીધા. મેં મુદ્દલ ખોટી ન થતાં એકદમ એ ચરણ પકડી લીધા અને મારું માથું તેના પર મૂક્યું. એ જોઈ બાબાએ મને આશીર્વાદ આપ્યા ને કહ્યું, ''જા તારું કલ્યાણ થશે. ચિંતા અગર ડરનું કંઈ કારણ નથી. એક રેશમી કિનારનું ધોતિયું તું મારા શામાને આપજે. એથી તને લાભ થશે.''

આટલી વાત કહીને પાખાડેએ બાબાની આજ્ઞા મુજબ આપવા સારુ સાથે લાવેલ ધોતિયું કાકાસાહેબના હાથમાં મૂક્યું અને તે માધવરાવને આપવા વિનંતી કરી. પણ માધવરાવે તે સ્વીકારવાની ના પાડી અને કહ્યું, ''આનો સ્વીકાર કરવા માટે બાબા મને કોઈ દૃષ્ટાંત કે સૂચન દેશે તો જ હું તે સ્વીકારીશ, નહિતર નહિ સ્વીકારું'' થોડી ચર્ચા પછી ચિઠ્ઠીઓ નાંખીને નક્કી કરવાનું કાકાસાહેબે કહ્યું. શંકાશીલ બાબતમાં ચિઠ્ઠીઓ નાંખી ઉપાડેલી ચિઠ્ઠીમાં જે આવતું તેનો અમલ કરવાની કાકાને ટેવ હતી. તેથી અત્યારે તેમણે એક ચિઠ્ઠીમાં 'સ્વીકારવું' અને બીજામાં 'ન સ્વીકારવું' એમ લખીને બન્ને ચિઠ્ઠી બાબાની છબીના ચરણે મૂકી. એમણે એક બાળકને બોલાવી એ બેમાંથી એક ચિઠ્ઠી લેવા સૂચવ્યું. બાળકે ચિઠ્ઠી ઉપાડી. તેમાં 'સ્વીકારવું' એમ લખ્યું હતું. તેથી કાકાસાહેબે ધોતિયું માધવરાવના હાથમાં આપ્યું અને તેણે તે સ્વીકાર્યું. આ રીતે આનંદરાવ તથા માધવરાવ બન્નેને સંતોષ થયો અને કાકાસાહેબની શંકાનું સમાધાન થયું.

આ કથા ઉપરથી આપણે બોધ લેવાનો કે અન્ય સંતોને પણ આપણે સન્માનવા જોઈએ અને ખાસ આપણા ગુરુમાં સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખીને તેના બોધ પ્રમાણે આપણે ચાલવું જોઈએ. આપણું કલ્યાણ ક્યાં રહેલું છે, તેનું સૌથી વધુ જ્ઞાન તો તેમને જ હોય છે. માટે શ્રી બાબાનાં નીચેનાં વચનો સદા હૃદયમાં કોતરી રાખી તેનો અમલ કરવા સરખો છો.

આ જગતમાં અસંખ્ય સંત છે. બીજાની પણ સારી વાતો સાંભળવી, પણ ગુરુનાં વચન કદી ભૂલશો નહિ. ટૂંકમાં ગુરુ પર અંતરથી પૂરો પ્રેમ રાખો અને સર્વભાવે તેમને શરણે જાઓ. તેમને સન્માન દઈ સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ કરો. પછી તમે જોશો કે સૂર્ય પાસે જેમ અંધારું ટકતું નથી તેમ તમારા સંસારસાગર તરવા સામે કોઈ વિઘ્ન ટકશે નહિ.

લાકડાનું પાટિયું : બાબા ઘણા કાળ પહેલાં એક ચાર હાથ લાંબું અને એક વેંત પહોળું પાટિયું મોભ જોડે ચીંદરડા વડે બાંધીને લટકાવતા અને તેના ચાર ચાર ખૂણે ચાર કોડિયાના દીવા મૂકી તે પર બાબા સૂઈ રહેતા. પછી તો એ પાટિયું ભાંગી નાંખ્યું; અને તેના ટુકડા ફેંકી દીધા (જુઓ અધ્યાય ૧૦મો). આ પાટિયાની મહત્તા બાબા એક વાર કાકાસાહેબને વર્ણવી બતાવતા હતા. એ સાંભળી કાકાસાહેબે બાબાને કહ્યું, ‘‘આપને હજુ એવા પાટિયા પર સૂઈ રહેવાનું પસંદ હોય તો સુખેથી સૂઈ રહેવા સારુ મસીદમાં એક પાટિયું બંધાવી આપું.’’ બાબાએ ઉત્તર દીધો, ‘‘મહાળસાપતિને જમીન પર સુવડાવીને મારે એકલાને ઊંચા સૂવું મને ન ગમે.’’ ત્યારે કાકાએ કહ્યું, ‘‘તો મહાળસાપતિ માટે એક બીજું પાટિયું બંધાવી આપું.’’ એટલે બાબા બોલ્યા : ‘‘પાટિયા પર તે શી રીતે સૂએ ? પાટિયા પર સૂવું કાંઈ સહેલું નથી. જેનામાં અપાર ગુણ-શક્તિ ભરેલ હોય તે જ તેના પર સૂઈ શકે છે. જે સદા આંખો ઉઘાડી રાખીને સૂઈ શકતો હોય તેનું જ એ કામ છે. હું સૂતો હોઉં છું ત્યારે ઘણીવાર મહાળસાપતિને કહું છું, ‘મારી પડખે બેસજે અને મારી છાતી પર હાથ રાખજે. અંદર શ્રીહરિના નામનો જાપ ચાલે છે કે કેમ તે તપાસ. જો તું મને ઊંઘતો દેખે તો જગાડજે.’ આટલું પણ તે કરી શકતો નથી. તે પોતે જ ઝોકે ચડે છે અને ઘોરવા માંડે છે. તેનો હાથ મારી છાતી પર પથ્થર જેવો ભારે લાગે

છે ત્યારે હું જ બોલી ઊઠું છું: ‘અરે ભગત !’ એટલે તે સળવળે છે તથા આંખો ઉઘાડે છે. જે ભોંય પર પણ બરાબર બેસી કે સૂઈ શકતો નથી, જેનું આસન જ સ્થિર નથી, જે ઊંઘનો ગુલામ છે, તે આવા પાટિયા પર ઊંચે કેમ સૂઈ શકે?’’

ભક્તો પરના પ્રેમને લીધે બાબા ઘણીવાર કહેતા, ‘‘જે કંઈ સારું-માઠું આપણું પોતાનું હોય છે તે આપણી જોડે જ રહેવાનું છે અને જે કંઈ બીજાનું છે તે તેમની જોડે રહેશે.’’

સ્વસ્તિ શ્રી સંતસજ્જનપ્રેરિતે ભક્ત હેમાડપંત વિરચિતે
શ્રી સાઈસમર્થ સચ્ચરિત્રે ‘શ્રી ગુરુચરણ મહિમા’
નામ પિસ્તાલીસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ ।
શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાર્પણમસ્તુ । શુભં ભવતુ ।

અધ્યાય ૪૬

કાશી-ગયા-પ્રયાગ-ગમન, અજાજન્મકથા

શ્રી ગણેશાય નમઃ । શ્રી સરસ્વત્યૈ નમઃ । શ્રી ગુરુભ્યો નમઃ ।
શ્રી કુલદેવતાયૈ નમઃ । શ્રી સીતારામચંદ્રાભ્યાં નમઃ ।
શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાય નમઃ ।

આ અધ્યાયમાં બાબા, શામાની અગાઉ કાશી-ગયા-પ્રયાગ યાત્રામાં છબીરૂપે કેમ આવી પહોંચ્યા હતા તે કથા તથા બે બકરીના પૂર્વજન્મની બાબાની સ્મૃતિ-કથા વર્ણવી છે.

ઉપોદ્‌ઘાત : હે સાઈ ! આપના ચરણને ધન્ય છે ! આપના સ્મરણને ધન્ય છે ! આપના દર્શનને ધન્ય છે ! એ સર્વ અમને કર્મબંધનમાંથી મુક્તિ દે છે. આપનું સ્થૂળ સ્વરૂપ હયાત નથી, છતાં શ્રદ્ધાળુ ભક્તોને આપ હજુ પણ જીવંત જેવા અનુભવ આપો છો. ઝીણા અદૃશ્ય તંતુ વડે દૂર દૂરથી ભક્તોને આપના ચરણ નજીક ખેંચી લાવો છો અને પ્રેમાળ માતાની જેમ તેમને ગોદમાં લો છો. આપ ક્યાં છો તેની ભક્તોને ખબર નથી. પણ આપ એવી કુશળતાથી દોરીસંચાર કરો છો કે ભક્તોને લાગે છે કે આપ સહાય કરવા સારુ પીઠ પાછળ જ સદા ઊભા છો. ડાહ્યા, વિદ્વાન, બુદ્ધિમાન લોકો અહંત્વને લીધે સંસારના ખાડામાં પડે છે તેનું છેવટે તો તેમને ભાન થાય છે. પણ સાદા ગરીબ ભક્તોને આપ સહજ બચાવી લ્યો છો. બધી રમત આપ અકળ રીતે રમો છો અને કોઈ વાતમાં કશી લેવા-દેવા ન હોય એવું આપ દેખાડો છો. કર્તા આપ છો, છતાં અકર્તા હોવાનો ડોળ કરો છો. આપનું જીવન કોઈ જાણતું નથી. અમારાં પાપ નષ્ટ કરવા માટે આપનાં ચરણનું શરણ પકડી અમારાં મન-વાણી આપના નામનો જપ કરે એ માર્ગ જ અમારે સારુ ઉત્તમ છે. કામનાવાળા ભક્તોના ભાવ આપ પૂરા કરો છો અને કામનારહિત ભક્તોને અપ્રતિમ સુખ આપો છો. આપના મધુર નામનો જપ જ ભક્તોનું સરળ સાધન છે. એ સાધનથી અમારાં સર્વ પાપ, રાજસ-તામસ-ગુણ નષ્ટ થશે અને ધર્મ તથા સત્ત્વગુણ ઊંચા

આવશે. વિવેક, વૈરાગ્ય તથા જ્ઞાન સ્વતઃ ઉદ્‌ભવશે. ગુરુભાવમાં જ અમે લીન થશું. આને જ ગુરુનું સંપર્ણ શરણ કહે છે; જેનું નિર્વિવાદ ચોક્કસ લક્ષણ એ છે કે મન સુખમય શાંત બની રહે છે. આવી શરણાગતિ, ભક્તિ, જ્ઞાનની મહત્તા અપૂર્વ છે. શાન્તિ-વૈરાગ્ય-કીર્તિ-મુક્તિ એ સર્વ તેની પાછળ પાછળ જ ચાલ્યાં આવે છે.

ભક્તોનો સ્વીકાર કર્યા પછી બાબા તેની પછવાડે ચાલીને રાતદિવસ સર્વત્ર તેને સહાય કરે છે. ભક્ત ગમે ત્યાં હોય પણ બાબા ગમે તે રૂપે ત્યાં અગાઉથી જ હાજર થઈ જાય છે. નીચે આપેલી કથા આ વાતનું જ દૃષ્ટાંત છે:

ગયાની યાત્રા : કાકાસાહેબે, બાબાના પરિચયમાં આવ્યા બાદ થોડા જ સમયમાં પોતાના મોટા પુત્ર બાબુને નાગપુરમાં જનોઈ દેવાનું નક્કી કર્યું. લગભગ એ જ સમયમાં નાનાસાહેબ ચાંદોરકરે પોતાના મોટા પુત્રનાં લગ્ન ગ્વાલિયરમાં કરવાનો નિર્ણય કર્યો. આ શુભ પ્રસંગનું નિમંત્રણ આપવા માટે દીક્ષિત તેમજ ચાંદોરકર બન્ને બાબા પાસે શિરડી આવ્યા અને બાબાને જાતે પધારવા આગ્રહ કર્યો. ત્યારે બાબાએ કહ્યું, ''આ શામા મારો પ્રતિનિધિ છે. મારા બદલે તેને તમારા જોડે તેડી જાઓ. તેને કાશી-ગયા-પ્રયાગની યાત્રા પણ થશે. અમે શામાની અગાઉ ત્યાં પહોંચી જઈશું.'' બાબાના આ શબ્દો યાદ રાખવા જેવા છે. આથી બાબાની સર્વવ્યાપકતાનું સૂચન થાય છે.

આ શુભ પ્રસંગો પર બાબાની રજા લઈને શામાએ નાગપુર તથા ગ્વાલિયર અને ત્યાંથી કાશી-પ્રયાગ-ગયા જવાનું નક્કી કર્યું. આપ્પા કોતેએ પણ તેની જોડે જ જવાનું ઠરાવ્યું. પ્રથમ જનોઈના પ્રસંગ પર એ બન્ને નાગપુર ગયા, જ્યાં શ્રી કાકાસાહેબ દીક્ષિતે કાશીયાત્રાના ખર્ચ માટે શામાને બસો રૂપિયા આપ્યા. એ પછી તે ગ્વાલિયર લગ્ન પર ગયા. ત્યાં નાનાસાહેબ ચાંદોરકરે આ યાત્રાનિમિત્તે સો રૂપિયા આપ્યા અને તીર્થસ્થળોના ભલામણપત્રો લખી આપ્યા. તેમના વેવાઈ શ્રી જઠારેએ પણ સો રૂપિયા આપ્યા. ત્યાંથી શામા કાશી-અયોધ્યા ગયા. કાશીમાં શ્રી જઠારના લક્ષ્મીનારાયણ મંદિરમાં અને અયોધ્યામાં રામમંદિરમાં ઉતર્યા; જ્યાં શ્રી જઠારના મહેતાજીએ તેમની સારી સરભરા કરી. શામા તથા

કોતે કાશીમાં બે માસ રહ્યા. અયોધ્યામાં ૨૧ દિવસ રોકાયા. ત્યાંથી તે ગયા જવા નીકળ્યા. ટ્રેઇનમાં સાંભળ્યું કે ગયામાં પ્લેગ ચાલે છે. તેથી તેમને ચિંતા થવા લાગી. રાત્રે ગયાના સ્ટેશનમાં ઉતર્યા અને પાસેની ધર્મશાળામાં સૂઈ રહ્યા. સવારે ગયાવાળા ગોરે ધર્મશાળામાં આવીને તેમને કહ્યું કે ''યાત્રીઓ ક્યારના ચાલી નીકળ્યા છે. તમે ઉતાવળ કરો.'' શામાએ તેને અમસ્તું જ પૂછી જોયું કે ''ગયામાં પ્લેગ ચાલે છે કેમ?'' ત્યારે ગયાવાળા ગોરે કહ્યું, ''ના. ના. કશી ચિંતા કે ડર વિના ચાલો અને નજરે જ જોઈ લેજો.'' એ પછી ગોર જોડે ગામમાં ગયા અને ગોરને ઘેર જ ઉતર્યા. એ વિશાળ મોટું મકાન હતું. તેમાં તેમને ઉતારો દીધો. સગવડ જોઈને શામાના આનંદનો પાર રહ્યો નહિ. એ વેળા બાબાએ કહેલા શબ્દો યાદ આવ્યા કે ''કાશી તથા પ્રયાગ ફરીને અમે શામાની પહેલાં ગયા પહોંચી જઈશું.'' આ શબ્દોનું સ્મરણ કરતાં જ શામાની આંખોમાંથી અશ્રુધારા વહેવા લાગી અને રૂંવાટાં ઊભાં થઈ ગયાં. ગળું રૂંધાઈ ગયું અને ડૂસકાં ભરવા લાગ્યા. પેલા ગોરને થયું કે નક્કી અહીં પ્લેગ ચાલે છે એવી સાંભળેલી વાત પરથી તે ડરી ગયા છે ને રડે છે. પણ શામાએ તો તેને બાબાની આ છબી ક્યાંથી મળી તે હકીકત પૂછી. પેલા ગોરે ઉત્તર દીધો, ''અહીં ગયા આવનાર યાત્રીઓની સગવડ માટે મારા બસો-ત્રણસો માણસો મનમાડ તથા પુણતાંબે બાજુ ફરે છે. બાબાની નામના મેં તેમની પાસેથી સાંભળી. તેથી બાર વર્ષ પર હું શિરડી ગયો હતો અને બાબાનાં દર્શન કર્યાં હતાં. ત્યાં એક ભક્તને ત્યાં લટકતી બાબાની આ છબી મેં માંગી અને એ ભક્તે બાબાની રજા લઈ આ છબી મને આપી હતી.'' ત્યારે શામાને એ બધી વાત યાદ આવી. આ છબી પોતે જ આ ગોરને આપી હતી તેનું સ્મરણ થયું. અને ગોરને એ વાત કહી. એથી પોતાના પર ઉપકાર કરેલ ભક્ત શામા જ આજે પોતાને ત્યાં અતિથિ બનેલ છે એવું ગયાવાળા ગોરે જ્યારે જાણ્યું ત્યારે તેના હર્ષનો પાર રહ્યો નહિ. પછી તો એ બન્નેએ પ્રેમ-સેવાનો અલભ્ય લાભ લીધો અને ખૂબ આનંદ પામી રાજી થયા. ગયાવાળા ગોરે તેમનું ભારે સ્વાગત કર્યું. તે ખૂબ ધનવાન હતો. તેમને પાલખીમાં બેસાડ્યા અને ફેરવ્યા. તેમજ હાથી પર પણ બેસાડી સન્માન કરી સર્વ સુખ-સગવડ આપ્યાં.

કથાનો સાર : બાબાનાં વચન અક્ષરેઅક્ષર સત્ય પડ્યાં. ભક્તના આનંદની સીમા ન રહી. પણ એ વાત બાજુએ રાખો. બાબાનો પ્રેમ તમામ પ્રાણી પર એકસરખો હતો. નીચેની કથા આ વાતનું દૃષ્ટાંત છે.

બે બકરીઓ : એક વાર બાબા લેંડીથી પાછા આવતા હતા. એવામાં તેમણે બકરાંનું એક ટોળું જોયું. તેમાંથી બે બકરીઓને જોઈ પાસે જઈ પીઠ થાબડી અને વહાલથી બત્રીસ રૂપિયા આપી તે બન્ને વેચાતી લીધી. બાબાની આ ખરીદી જોઈ ભક્તો અચંબો પામ્યા. તેમને લાગ્યું કે આ સોદામાં બાબા છેતરાયા છે. આ દરેક બકરીના બહુ બહુ તો ચચ્ચાર રૂપિયા બેસે. તેથી બે બકરીના આઠ રૂપિયા થાય. એવું જોઈને બધાએ બાબાના ઉધડા લીધા. પણ બાબા તો શાંત રહ્યા. તેથી શામા તથા તાત્યા કોતેએ બાબાને આનું કારણ પૂછ્યું. બાબાએ ઉત્તર દીધો, ''મારે કંઈ ઘરબાર કે કુટુંબ નથી. તેથી હું પૈસા ભેગા કરતો નથી. પ્રથમ તો તમે આ પૈસાની ચાર શેર દાળ લાવી મારા આ બે ભક્તોને ખવડાવો.'' એ બકરીઓ દાળ ખાઈ રહ્યા પછી બાબાએ એ બન્ને બકરીઓને પેલા ભરવાડને પાછી આપી દીધી અને બાબાએ એ બે બકરીઓની પૂર્વજન્મની કથા કહી:

''અરે શામા, અરે તાત્યા, આ ખરીદીમાં હું છેતરાયો છું એમ તમે ધારો છો? એવું કંઈ જ નથી, તમે આ બે બકરીની કથા સાંભળો. પૂર્વ જન્મમાં એ બન્ને ભાઈઓ હતા અને મારા મિત્ર હતા. તેથી મારી પડખે જ બેસતા. બન્ને સગા ભાઈ હતા. પ્રથમ તો તેમને એક-બીજા પર પ્રેમ હતો. પણ પછીથી તેઓ દુશ્મન બન્યા. મોટો ભાઈ આળસુ હતો અને નાનો બહુ ચપળ તથા હોશિયાર હતો. તેથી તે ખૂબ પૈસા કમાયો. મોટો લોભી હતો. તેથી નાનાની ઈર્ષ્યા કરવા લાગ્યો અને તેને મારી નાંખીને તેના પૈસા હજમ કરવાનો તેને લોભ લાગ્યો. ભાઈ ભાઈ વચ્ચેનો પ્રેમસંબંધ તે ભૂલી ગયા અને એકબીજા જોડે લડવા લાગ્યા. મોટાએ નાનાનો જાન લેવા ઘણી યુક્તિઓ કરી પણ બધા પ્રયત્ન નિષ્ફળ ગયા. આમ બન્ને કટ્ટા શત્રુ બન્યા. છેવટે એક પ્રસંગે મોટાએ નાનાના માથામાં લાકડીનો સખ્ત પ્રહાર કર્યો અને નાનાએ મોટાને ધારિયું માર્યું. જેથી એ જ સ્થળે બન્નેના પ્રાણ ઊડી ગયા. તેમના કર્મના ફળરૂપે બન્નેને બકરીના અવતાર

મળેલ છે. આજે મારી પાસેથી તે ચાલ્યા જતા હતા. ત્યારે હું તેમને એકદમ ઓળખી ગયો. તેમનો પૂર્વ વૃત્તાંત યાદ આવ્યો. તેમના પર દયા આવી. તેમને દાળ ખવડાવી આરામ આપી સુખી કરવા મેં ઇચ્છા કરી. તેથી મેં તેમના પર આ બધો ખર્ચ કર્યો, જે માટે તમે સૌએ મારો ઉઘાડો લીધો. મારો સોદો તમને પસંદ ન પડ્યો. તેથી એ બન્ને બકરીઓ મેં ભરવાડને પાછી આપી દીધી.'' આ બકરીઓ પર શ્રી સાઈનો આવો પ્રેમ હતો.

સ્વસ્તિ શ્રી સંતસજ્જનપ્રેરિતે ભક્ત હેમાડપંત વિરચિતે
શ્રી સાઈસમર્થ સચ્ચરિત્રે 'કાશી-ગયા-પ્રયાગ-ગમન, અજાજન્મકથા'
નામ છેતાલીસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ ।
। શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાર્પણમસ્તુ । શુભં ભવતુ ।

અધ્યાય ૪૭
શ્રી સાઈમુખ-શ્રુતકથા

શ્રી ગણેશાય નમ: । શ્રી સરસ્વત્યૈ નમ: । શ્રી ગુરુભ્યો નમ: ।
શ્રી કુલદેવતાયૈ નમ: । શ્રી સીતારામચંદ્રાભ્યાં નમ: ।
શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાય નમ: ।

ગયા અધ્યાયમાં બે બકરીના પૂર્વજન્મની કથા વર્ણવી. આ અધ્યાયમાં વીરભદ્રપ્પા તથા બસપ્પાની કથા આપી છે.

ઉપોદ્‌ઘાત : બાબાના મુખકમળને ધન્ય છે. એ મુખ સામે એક ક્ષણ પણ નજર કરતાં ગતજન્મના દુ:ખશોકનો નાશ થાય છે અને આપણા પર સુખની વૃષ્ટિ થાય છે. બાબાની આપણા પર કૃપાદષ્ટિ થતાં જ કર્મબંધન સત્વર તૂટી જાય છે તથા આનંદ પ્રાપ્ત થાય છે. ગંગાજીમાં સ્નાનાર્થે તેના તીર પર જનાર લોકોનાં મેલ-પાપ ગંગાજી ધોઈ નાંખે છે. પણ ગંગાજી પોતે તીવ્ર ઇચ્છા સેવે છે કે સંત લોકો પોતાના કાંઠા પર આવે અને ત્યાં એકઠાં થયેલ સર્વ મેલ-પાપ દૂર કરી દે, કારણ કે ગંગાજી જાણે છે કે એ સર્વ પાપનો પુંજ તો સંતના પવિત્ર ચરણથી જ દૂર થનાર છે. શ્રી સાઈ સંતશિરોમણિ છે. ચાલો, આપણે તેમની પાસેથી નીચેની પવિત્ર કથા સાંભળીએ.

સર્પ અને દેડકો : શ્રી બાબા બોલ્યા, ‘‘એક દહાડો સવારે નાસ્તો કરી હું બહાર ફરવા નીકળ્યો અને એક નદીના કાંઠે હું આવ્યો. થાકી ગયો હતો તેથી ત્યાં બેસી હાથપગ ધોઈ નાહીને તાજો થયો. પાસે જ એક ગાડામાર્ગ હતો. ત્યાં એક ઝાડના છાંયામાં હું બેઠો. પવન ધીમે ધીમે વહેતો હતો. ચલમ પીવાની તૈયારી કરતો હતો, ત્યાં જ મેં દેડકાનો મોટો અવાજ સાંભળ્યો. ચકમક કરીને દેવતા સળગાવ્યો. એવામાં એક વટેમાર્ગુ ત્યાં આવી ચડ્યો અને નમસ્કાર કરી મારી પાસે બેઠો. તેણે વિવેકથી પોતાને ત્યાં જમીને આરામ લેવા માટે મને પ્રેમથી આમંત્રણ આપ્યું. તેણે જ ચલમ સળગાવી મને આપી. દેડકાનો મોટો

અવાજ ફરીથી સાંભળ્યો. તેથી શું છે તે જાણવાની તેની ઇચ્છા થઈ. તેથી મેં તેને કહ્યું કે ''એક દેડકો સપડાયો છે, જે પોતાના કર્મનાં જ કડવાં ફળ ભોગવે છે. ગત જન્મમાં આપણે જે કંઈ વાવ્યું હોય તેનાં ફળ આ જન્મમાં ભોગવવાં પડે છે. તેથી તેને માટે રડવું નકામું છે.'' પછી વટેમાર્ગુએ ચલમના દમ લઈ મને આપીને કહ્યું કે 'હું જાતે જોઈ આવું.' મેં તેને કહ્યું કે 'એક મોટા સાપે એક દેડકાને પકડ્યો છે, તેથી તે રડે છે. ગત જન્મમાં બન્ને બહુ દુષ્ટ હતા. હવે આ દેહે કર્મનાં ફળ ભોગવે છે.' અને એ વટેમાર્ગુએ ત્યાં જઈને જોયું તો એક મોટા કાળા નાગે પોતાના મોઢામાં મોટા દેડકાને પકડ્યો હતો.

''મારી પાસે આવીને તેણે કહ્યું, 'બાબા, દસેક મિનિટમાં જ સાપ દેડકાને ગળી જશે.' મેં કહ્યું, 'નહિ, નહિ. એવું કંઈ નહિ બને. હું તેનો બાપ અહીં આવીને બેઠો છું. તે સાપને કેમ ગળી જવા દઈશ ? શું હું અહીં ફોગટ આવ્યો છું ? હું કેમ છોડાવું છું તે જોજે.'

''ફરીથી ચલમના દમ લઈ અમે નદીકાંઠે ગયા. પેલાને બહુ ડર લાગ્યો. તેથી તેણે મને કહ્યું, 'બાબા, સાપ બહુ મોટો છે. માટે આગળ ન જતા. કદાચ એ આપણા પર ધસી આવશે.' પણ મેં તેની વાત પર લક્ષ ન આપ્યું, હું ઠેઠ સુધી ગયો અને બન્નેને ઉદ્દેશીને કહ્યું, 'અરે વીરભદ્રપ્પા, તારા શત્રુ ચેનબસપ્પાને દેડકાનો અવતાર આવ્યો તોય પસ્તાવો થતો નથી ? અને તું સાપયોનિમાં જન્મ્યો છે છતાં તેના પરની તારી કટ્ટર શત્રુવટ જતી નથી ? ધિક્કાર છે તમને! શરમાવ શરમાવ. હવે તો તમારું વેર છોડો અને શાન્તિમાં રહો !' મારા આ શબ્દો સાંભળતાં જ સાપે દેડકાને મૂકી દીધો અને કૂદકો મારી અલોપ થયો. દેડકો પણ કૂદીને ઝાડીમાં ભરાઈ ગયો.

''એ જોઈ વટેમાર્ગુ ભારે આશ્ચર્ય પામ્યો. તેણે કહ્યું, 'સાપ આપના શબ્દો સાંભળી એકદમ દેડકાને છોડી નદીમાં અલોપ થયો તેનું કારણ હું સમજી શકયો નહિ. આ વીરભદ્રપ્પા કોણ અને ચેનબસપ્પા કોણ ? તેમને અદાવતનું શું કારણ હતું ?' એથી વળી અમે પેલા ઝાડ નીચે આવીને બેઠા.પછી ચલમના થોડા દમ લઈને એ આખો એ અદ્દભુત પ્રસંગ મેં તેને કહી સંભળાવ્યો.

''હું રહેતો હતો તે સ્થળથી ચાર-પાંચ માઈલ પર એક પ્રાચીન તીર્થસ્થળ હતું, જ્યાં મહાદેવનું એક મોટું મંદિર હતું. એ મંદિર જીર્ણ પડું-પડું થઈ રહ્યું હતું. તેને સમરાવવા માટે ગામના લોકોએ ફાળો એકઠો કર્યો. મોટી રકમની ટીપ થઈ. પછી પૂજનની વ્યવસ્થા કરી મંદિરના જીર્ણોદ્ધારના નકશા તથા અંદાજ તૈયાર કર્યા. ગામના એક ધનવાનને ખજાનચી નીમી બધી રકમ તેને આપીને આ સર્વ કામ તેને ભળાવ્યું. નિયમિત હિસાબ રાખી તેણે પ્રામાણિકપણે બધી લેવડદેવડ કરવાની હતી. પણ તે ભારે લોભિયો હતો. તેથી જીર્ણોદ્ધારમાં ઘણો જ થોડો ખર્ચ કર્યો અને કામ બહુ ઓછું થયું. ફાળાની બધી રકમ ખર્ચમાં ઉધારી દીધી. કેટલાક પૈસા પોતે જ હજમ કરી ગયો અને ફાળાની એક પાઈ પણ ખર્ચી નહિ. માત્ર મોઢાનો જ મીઠો હતો. કામ બહુ ધીમું તથા ખરાબ થયું હતું અને ફાવે તેવાં તેનાં કારણ આપતો હતો. ગામના લોકો તેની પાસે ગયા અને કહ્યું, 'શેઠ, તમે પોતે કંઈ મદદ નહિ કરો અને પ્રયત્ન નહિ કરો તો કંઈ કામ થવાનું નથી. માટે ધાર્યા પ્રમાણે કામ કરાવો.' અને તેમણે ફરીથી ફાળો કરી એકઠા થયેલા પૈસા તેને આપ્યા. એ તો પાછા પૈસા લઈને બેસી ગયો. અને કશું કામ થયું નહિ. થોડા દહાડા પછી મહાદેવે તેની સ્ત્રીને સ્વપ્નમાં દર્શન દીધાં અને કહ્યું 'બાઈ, તું ઊઠ અને શિવાલયનો ઘુંમટ બાંધ. તું જેટલું ખર્ચ કરીશ તેનું સો ગણું હું તને આપીશ.' બાઈએ આ સ્વપ્નની વાત પતિને કહી. એથી એ શેઠને બીક લાગી કે આના ખર્ચમાં મારે સંડોવાવું પડશે. તેથી તેણે સ્ત્રીની વાત હસી કાઢી અને કહ્યું, 'આ તો માત્ર સ્વપ્નું કહેવાય. તેના પર આધાર રાખીને કંઈ વર્તવાનું ન હોય. મહાદેવજી ખુદ મને દર્શન આપીને કેમ ન કહી ગયા ? તારાથી હું કંઈ દૂર હતો ? આ તો કોઈ ખરાબ સ્વપ્નું છે. તેમાં આપણે પતિ-પત્નીની વચ્ચે કજિયો કરાવવાનો કોઈ હેતુ લાગે છે.' એ સાંભળીને બાઈ શાંત થઈ ગઈ.

''દાતાની ઇચ્છા વિરુદ્ધ મોટા ફાળા કે દાન એકત્ર થાય એવી ઈશ્વરની ઇચ્છા હોતી જ નથી. પણ પ્રેમ-ભક્તિ-સેવાના ભાવથી આપેલી નજીવી રકમથી પણ પ્રભુ રાજી થાય છે. વળી થોડા દહાડા પછી મહાદેવે બાઈને

ફરીથી સ્વપ્નમાં દર્શન આપ્યાં અને કહ્યું, 'જીર્ણોદ્ધારના ખર્ચ બાબત તારા ધણી જોડે કશી ચર્ચા કરીશ મા. તેને શિવાલય માટે એક પાઈ પણ ખર્ચવાનું કહીશ નહિ. હું તો તારા ભક્તિ-ભાવનો ભૂખ્યો છું. માટે જો તારી ઇચ્છા થાય તો તું તારું પોતાનું દ્રવ્ય ખર્ચજે.' આ સ્વપ્નદર્શન પછી બાઈએ પોતાના કરિયાવરમાં પિતાએ આપેલા દાગીનાનો ઉપયોગ આ કામમાં કરવાનું નક્કી કર્યું. આ લોભી શેઠને જરા ચિંતા તો થઈ પણ આ કામમાં પણ શિવજીને છેતરી લેવાનો તેણે ખેલ રચ્યો. એ દાગીનાની કિંમત ઓછી આંકી તેનું મૂલ્ય હજાર રૂપિયાનું ઠરાવ્યું અને પોતે જ તે રાખી લીધા અને એ હજાર રૂપિયા રોકડા ન આપતાં તેના બદલમાં શિવજીના નામે એક ખેતર ચડાવી દીધું. તેની સ્ત્રી પણ કબૂલ થઈ. આ ખેતર દુબાકી નામે એક ગરીબ બાઈનું હતું, જેણે તેને ત્યાં બસો રૂપિયામાં ગીરો મૂકયું હતું. પણ બાપડી ઘણા વખતથી છોડાવી શકી નહોતી. તેથી આ લુચ્ચા લોભી શેઠે પોતાની સ્ત્રીને, દુબાકીને તથા મહાદેવજીને એમ સૌને છેતાર્યાં. એ જમીન ખેડવાણ નહોતી. સારા વરસમાં પણ તેમાં કંઈ પાકતું નહિ. તેથી તેની કશી કિંમત આવે તેમ જ નહોતું. આમ આ સાટું થઈ ગયું અને એ ખેતર મહાદેવજીના ગરીબ પૂજારીના નામે ચડી ગયું. તેથી પૂજારી રાજી થયો. એ પછી કેટલાક સમય બાદ એક અજબ બનાવ બન્યો. ભારે વાવાઝોડું થયું અને ગાજવીજ સાથે સખત વરસાદ પડ્યો. તેમાં એ લોભી શેઠના મકાન પર વીજળી પડી. જેથી એ પતિ-પત્ની બન્ને ગુજરી ગયાં. પેલી દુબાકી પણ મરણ પામી.

''બીજે ભવે એ ધનવાન લોભી શેઠનો જન્મ મથુરામાં એક ગરીબ બ્રાહ્મણ કુટુંબમાં થયો અને તેનું નામ વીરભદ્રપ્પા પાડ્યું. પેલી તેની ભક્તિવાળી પત્નીનો જન્મ આ શિવાલયના પૂજારીની પુત્રીરૂપે થયો અને તેનું નામ ગૌરી પાડ્યું. પેલી ખેતરની માલિક દુબાકી આ પૂજારીના પુત્રરૂપે જન્મી. તેનું નામ ચેનબસપ્પા પાડ્યું. આ પૂજારી મારો ભકત હતો. તે મારી પાસે ઘણી વાર આવતો અને બેસીને ચલમ પીતો. તેની પુત્રી ગૌરી પણ મારી ભકત હતી. તેની વય વધવા લાગી. તેથી તેનો બાપ સારા મુરતિયાની શોધ કરવા લાગ્યો.તે મારી સલાહ પૂછતો હતો. મેં તેને કહ્યું, 'આ વાતની ચિંતા તું કરીશ મા.

મુરતિયો પોતે જ ઘર પૂછતો આવશે.' પછી તેની જ નાતનો પેલો વીરભદ્રપ્પા છોકરો રખડતો, ભીખ માગતો આ પૂજારીને ઘેર આવ્યો.પૂજારીએ મારી સંમતિ લઈ ગૌરીનું લગ્ન આ વીરભદ્રપ્પા જોડે કર્યું. આ લગ્નની ભલામણ મેં જ કરી હતી. તેથી શરૂમાં તે મારો ભકત બન્યો. આ ભવે પણ તેનો ધનલોભ તો એવો જ તીવ્ર હતો. તેથી તે મને કહેતો, 'બાબા, મને પૈસા મળે એવું કંઈક કરો. કેમ કે હવે તો હું પરણ્યો છું.'

''વળી એક ચમત્કાર થયો. બધી ચીજોના ભાવ આસમાને ચઢ્યા. ગૌરીના સારા નસીબે એ ખેતરની માંગ આવી અને તેના એક લાખ રૂપિયા ઉપજ્યા. દાગીનાની આંકેલી કિંમત કરતાં સો ગણા પૈસા મળ્યા. તેમાંથી અરધાં નાણાં રોકડાં મળ્યાં અને બાકીનાં બબ્બે હજારના પચીસ હપ્તાથી પૂરા કરવાનાં ઠર્યાં. આ સોદો સૌને ગમ્યો. પણ આ ધનને લીધે કંકાસ શરૂ થયો. તેથી મારી સલાહ લેવા બધાં આવ્યા. મેં કહ્યું, 'આ મિલકત શિવજીની છે. માટે તે પૂજારીના નામે છે અને પૂજારીએ પુત્રી ગૌરીને તે આપેલ છે. માટે આની વારસ એકલી ગૌરી જ છે. માટે ગૌરીની સંમતિ વિના એક પાઈ પણ ખર્ચાય નહિ. એ રકમ પર તેના ધણીનો મુદ્દલ અધિકાર નથી.' મારી આ વાત સાંભળીને વીરભદ્રપ્પા ચીડાયો અને બોલ્યો, 'તમારે ગૌરીનો હક્ક સ્થાપિત કરીને તેની બધી મિલકત રફેદફે કરવી છે.' તેનાં વેણ સાંભળી હું સમસમી ગયો. પણ પ્રભુનું નામ લીધું અને કંઈ બોલ્યો નહિ. પછી તો વીરભદ્રપ્પા ગૌરી જોડે લડતો હતો. એક દહાડો બપોરે મારા પાસે ગૌરી આવી અને મને કહ્યું, 'બાબા, આપ કોઈનાં વેણ મનમાં લાવશો નહિ. હું તો આપની દીકરી છું. માટે મને અવગણશો નહિ.' આમ ગૌરીએ મારું રક્ષણ માગ્યું. મેં તેને વચન આપ્યું કે સાત સમુદ્ર પાર કરીને પણ હું તને સહાય કરીશ. એ જ રાત્રે ગૌરીને સ્વપ્નદર્શન થયું. સ્વપ્નમાં મહાદેવજીએ દર્શન આપીને કહ્યું, 'બધું ધન તારું છે. એક કોડી પણ બીજાને આપીશ મા. ચેનબસપ્પાની સલાહ લઈ શિવાલય માટે થોડું ધન ખર્ચજે. એ દ્રવ્યનો તારે કોઈ બીજો ઉપયોગ કરવો હોય તો મસીદવાળા બાબાની સલાહ લેજે.' ગૌરીએ આવીને આ સ્વપ્નદર્શનની વાત

મને કરી. મેં તેને વાજબી સલાહ આપી, 'મૂડી તો તું તારી પાસે રાખજે. વ્યાજનો અધો ભાગ બસપ્પાને આપજે. વીરભદ્રપ્પાને આમાં કંઈક લેવાદેવા નથી.' હું આ પ્રમાણે વાત કરતો હતો ત્યાં જ વીરભદ્રપ્પા તથા ચેનબસપ્પા લડતાં લડતાં ત્યાં આવ્યા. તેમને શાંત પાડવા મેં ઘણી મહેનત કરી અને વળી ગૌરીને થયેલા સ્વપ્નદર્શનની પણ વાત કરી. પણ વીરભદ્રપ્પા તો ક્રોધમાં ગાંડો બની ગયો અને બસપ્પાનું ખૂન કરી તેના રાઈ રાઈ જેવડા ટુકડા કરવાની ધમકી આપી ગયો. બસપ્પા બીકણ હતો. તેણે મારા પગ પકડી લીધા અને મારું રક્ષણ માગ્યું. શત્રુના ક્રોધમાંથી રક્ષણ કરવાનું મેં તેને વચન આપ્યું. એ પછી કેટલાક સમય બાદ વીરભદ્રપ્પા ગુજરી ગયો અને સર્પરૂપે જમ્યો છે. ચેનબસપ્પા પણ મૃત્યુ પામીને દેડકારૂપે અવતર્યો છે. ચેનબસપ્પાની બૂમો સાંભળી મને મારું વચન યાદ આવ્યું. તેથી અહીં આવી મેં તેને બચાવ્યો અને વચન પાળ્યું. ભયની પળે પ્રભુ ભક્તોની વહારે હમેશાં દોડે છે. ભગવાને જ મને અહીં મોકલી ચેનબસપ્પા દેડકાને બચાવ્યો છે. એ સર્વ પ્રભુની જ લીલા છે.''

સાર : આ કથાનો સાર એટલો જ છે કે માણસ વાવે તેવું લણે છે. બીજાનાં કરેલાં દેવાંના લેવડદેવડના હિસાબ પતી ન જાય અને નસીબમાં લખેલું દુ:ખ ભોગવાઈ ન જાય ત્યાં લગી કંઈ છૂટકો થતો નથી. ધનનો લોભ માનવીને ખૂબ નીચે પાડે છે જેને પરિણામે તેનો પોતાનો તેમજ બીજાનો નાશ થાય છે.

સ્વસ્તિ શ્રી સંતસજજનપ્રેરિતે ભક્ત હેમાડપંત વિરચિતે
શ્રી સાઈસમર્થ સચ્ચરિત્રે 'શ્રી સાઈમુખ શ્રુતકથા'
નામ સુડતાલીસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ ।
। શ્રી સદ્‌ગુરુ સાઈનાથાર્પણમસ્તુ । શુભં ભવતુ ।

અધ્યાય ૪૮

સાશંક ભક્ત અનુગ્રહકરણ

શ્રી ગણેશાય નમ: । શ્રી સરસ્વત્યૈ નમ: । શ્રી ગુરુભ્યો નમ: ।
શ્રી કુલદેવતાયૈ નમ: । શ્રી સીતારામચંદ્રાભ્યાં નમ: ।
શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાય નમ: ।

શું શ્રી સાઈબાબા સદ્‌ગુરુ હતા ? એ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં સદ્‌ગુરુનાં સર્વ લક્ષણ આ નીચે આપું છું :

સદ્‌ગુરુનું લક્ષણ : જે વેદ-વેદાંગ-ષટ્શાસ્ત્રનો બોધ કરે છે, જે સમાધિ ચઢાવે છે, જે દેહ પર વૈષ્ણવનાં તિલક કરે છે, જે બ્રહ્મનું આનંદજનક વિવેચન કરે છે, જે શિષ્યોને મંત્ર આપી ચોક્કસ સંખ્યામાં એ મંત્રરૂપ કરવાની શિષ્યને આજ્ઞા દે છે છતાં ચોક્કસ મુદતમાં તેના ફળની ખાતરી દેતા નથી. જે વાચાળ બનીને અંતિમ સિદ્ધાન્ત મજેના ભલે સમજાવે છતાં પોતાને તો એ આત્મદર્શનનો મુદ્દલ અનુભવ નથી, તેવા પુરુષ સદ્‌ગુરુ નથી, પણ જે આપણને સાચી સમજ આપીને આ લોક તેમજ પરલોકના ભોગનો આપણામાં અભાવો ઉત્પન્ન કરે છે તથા આત્મદર્શનની ભૂખ જાગૃત કરે છે, જે આત્મદર્શનના શાસ્ત્રી તેમજ અનુભવ-જ્ઞાનમાં પારંગત છે, તે પુરુષ જ સદ્‌ગુરુ કહેવાય છે. જેને પોતાને આત્મદર્શન ન થયું હોય તે શિષ્યોને ક્યાંથી કરાવી શકે ? સ્વપ્નમાં પણ શિષ્ય પાસેથી સદ્‌ગુરુ કશી સેવા અગર લાભ મેળવવાની આશા રાખતા નથી. ઊલટા પોતે શિષ્યની સેવા કરવા ઇચ્છે છે. પોતે મોટા અને શિષ્ય છોટા એવો વિચાર કદી મનમાં પણ લાવતા નથી. શિષ્ય પર પુત્ર જેટલો પ્રેમ રાખે છે. એટલું જ નહિ પણ તેને પોતાના સમાન અગર બ્રહ્મ સમાન ગણે છે. સદ્‌ગુરુ શાંતિનું સ્થાન છે. એ તેમનું પ્રથમ લક્ષણ છે. તે કદી ચિંતાતુર કે અશાંત બનતા નથી. તેમને વિદ્યાનો ગર્વ નથી. રાય-રંક, નાના-મોટા સર્વ તેમને મન એકસરખા છે.

મારા ગત જન્મના પુણ્યસંચયને લીધે શ્રી સાઈબાબા જેવા મને સદ્‌ગુરુ મળ્યા અને હું તેમના આશીર્વાદ પામ્યો. એ મારું પરમ સદ્‌ભાગ્ય સમજું છું. યુવાનીમાં પણ ચલમ સિવાય તેમણે કોઈ વસ્તુ પાસે રાખી નથી. કુટુંબ-કબીલું કે ઘરબારનો કોઈ આશ્રય તેમને નહોતો. અઢાર વર્ષની વયથી જ અજોડ સંપૂર્ણ મનોનિગ્રહ પાળતા. એકાંત સ્થાનમાં અભય બનીને રહેતા. સદા આત્મનિમગ્ન જ રહેતા. ભક્તોની પવિત્ર કામના લક્ષમાં લઈ તેમનું શ્રેય સદા સાધતા. દેહધારી હતા તે વેળા ભક્તોને જે કંઈ અનુગ્રહ કરતા તે જ પોતે મહાસમાધિ પછી પણ કરે છે. ભક્તોએ તો માત્ર આટલું જ કરવાનું છે : શ્રદ્ધા-ભક્તિનો દીવડો પ્રગટાવી પ્રેમજ્યોતિ વડે તે બાળવો. એથી આત્મદર્શનના જ્ઞાનની જ્યોતિ પ્રગટશે તથા તે ઉજ્જવળ બનશે. પ્રેમ વિનાનું જ્ઞાન શુષ્ક છે. એવું જ્ઞાન કંઈ કામનું નથી, પ્રેમ વિના સંતોષ નથી. માટે અખંડ અસીમ પ્રેમ રાખવો. પ્રેમની શું પ્રશંસા કરું ? પ્રેમ પાસે બધું તરણાતુલ્ય છે. પ્રેમ જાગૃત થશે તો ભક્તિ-વૈરાગ્ય-શાંતિ-મુક્તિ સર્વના ખજાના ખુલ્લા થશે. આપણામાં તીવ્ર લાગણી ન જન્મે ત્યાં લગી કોઈ વસ્તુ પર પ્રેમ થતો નથી. માટે જ જ્યાં સત્ય લાગણી સાથે આતુર ભાવ છે, ત્યાં સાક્ષાત્ પ્રભુ પ્રગટ થાય છે. જેમાં પ્રેમનો પણ સમાવેશ થઈ જાય છે અને એ જ મુક્તિનું સાધન છે.

હવે આ અધ્યાયની મુખ્ય કથા કહીએ : દંભથી કે પવિત્ર ભાવથી કોઈ પણ માણસ સાચા સંત પાસે જઈ તેના ચરણનો આશ્રય લે છે તો છેવટે તેનું કલ્યાણ જ થાય છે. આ વસ્તુનું દૃષ્ટાંત નીચેની કથામાં જોશો.

શ્રી શેવડે : સોલાપુર જિલ્લામાં અક્કલકોટના શ્રી સપટણેકર વકીલાતનો અભ્યાસ કરતા હતા. એક વાર તેના મિત્ર શેવડે તથા બીજા વિદ્યાર્થીઓ એકબીજાનો અભ્યાસ કેવો છે તેની અંદરોઅંદર પ્રશ્નો પૂછીને ખાતરી કરતા હતા. તેમાં જણાઈ આવ્યું કે શેવડે સાવ પછાત છે. એથી બધા તેની મશ્કરી કરવા લાગ્યા. ત્યારે શેવડેએ કહ્યું, ''મેં પરીક્ષાની તૈયારી કરી નથી એ ખરું પણ હું પરીક્ષામાં પાસ ચોક્કસ થવાનો છું. મારા સાઈબાબા જ મને પરીક્ષામાં પાસ કરવાના છે.'' આ વાત સાંભળીને સપટણેકરને અચંબો થયો અને શેવડેને એક બાજુ લઈ જઈને પૂછ્યું કે ''તમે આટલી ખાતરી આપો છો તે સાઈબાબા કોણ છે?'' ત્યારે શેવડેએ ઉત્તર દીધો : ''અહમદનગર જિલ્લામાં શિરડી ગામની મસીદના તે ફકીર છે. એ મહાન સત્પુરુષ છે. બીજા સંતો ભલે રહ્યા પણ શ્રીબાબા તો અજોડ છે. પૂર્વજન્મનાં પુણ્ય હોય તો જ તેમનાં દર્શન થાય છે. મને તો તેમના પર પૂરી શ્રદ્ધા છે. તે કહે છે, તે કદી જુઠ્ઠું પડતું નથી. તેથી મને તો ખાતરી છે કે તેમની કૃપાથી હું છેલ્લી એલ.એલ.બી.ની પરીક્ષામાં જરૂર પાસ થઈશ.'' સપટણેકરે તેની આ અંધશ્રદ્ધા હસી કાઢી અને શેવડેની તથા બાબાની ઠેકડી કરી.

શ્રી સપટણેકર : સપટણેકર એલ.એલ.બી. માં પાસ થયા અને અક્કલકોટમાં વકીલાત કરવા માંડી. એ પછી દસ વર્ષ બાદ સને ૧૯૧૩માં ગળાના રોગથી તેનો એક પુત્ર ગુજરી ગયો. તેથી તેને ભારે આઘાત લાગ્યો. પંઢરપુર, ગંગાપુર અને એવાં પવિત્ર સ્થળોની યાત્રા કરી ચિત્તની શાન્તિ મેળવવાના તેણે ઘણા પ્રયત્નો કર્યા. પણ શાન્તિ થઈ નહીં. વેદાંતના વાચનથી પણ કંઈ લાભ થયો નહીં. દરમ્યાન શેવડેની બાબા પરની શ્રદ્ધા તથા તેમની કહેલી વાત તેને યાદ આવી. તેથી શિરડી જઈ બાબાનાં દર્શન કરવાની તેની ઇચ્છા થઈ. પોતાના નાનાભાઈ પંડિતને સાથે લઈ તે શિરડી ગયા. દૂરથી જ દર્શન કરી આનંદ પામ્યા. પાસે જઈ દંડવત્ પ્રણામ કરી ભક્તિથી બાબાના ચરણમાં શ્રીફળ મૂક્યું. તે વખતે બાબા બોલી ઊઠ્યા, ''ચલ હટ.'' સપટણેકર માથું નમાવી પાછા હઠી એક બાજુ પર જઈને બેઠા. હવે શું કરવું; તેની સલાહ આપે એવા કોઈ માણસને પૂછવાની તેની ઇચ્છા થઈ. કોઈએ તેમને બાબા શીમ્પીનું નામ આપ્યું. સપટણેકરે તેને મળીને સહાય માગી. બાબાના ફોટો ખરીદી મસીદમાં આવી એક ફોટો બાબા શીમ્પીએ હાથમાં લીધો અને બાબાના હાથમાં મૂક્યો. એ ફોટો કોનો છે એમ બાબાએ પૂછ્યું; ત્યારે સપટણેકર તરફ આંગળી કરી બાબાએ કહ્યું કે ''આ ફોટો મારા ચોરનો છે.'' એટલું બોલી બાબા હસ્યા અને બીજા સૌ પણ હસવા લાગ્યા. બધાએ હસવાનું બાબાને પૂછ્યું અને તે સાથે બાબાના સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ કરવા લાગ્યા. ત્યારે વળી બાબા બોલી ઊઠ્યા: ''ચલ હટ.'' હવે શું કરવું તે સપટણેકરને સૂઝ્યું નહીં. તે તો બન્ને હાથ જોડી બાબા પાસે પ્રાર્થના કરવા બેઠા. એવામાં

ત્યાંથી એકદમ ચાલી જવાની બાબાએ તેને આજ્ઞા કરી. બાબાની આજ્ઞાને માન આપવું જ જોઈએ. તેથી પોતાને પુન:દર્શનની રજા મળે એવી પ્રાર્થના કરી સપટણેકર શિરડી છોડી ગયા.

શ્રીમતી સપટણેકર : એક વર્ષ વીતી ગયું. છતાં સપટણેકરના ચિત્તની શાન્તિ થઈ નહોતી. તે ગંગાપુર ગયા. ત્યાં ચિત્ત વધુ અસ્વસ્થ થયું. આરામ સારું મોઢગામ ગયા અને છેવટ કાશી જવાનું નક્કી કર્યું. કાશી જતાં અગાઉ બે દિવસ પહેલાં તેની સ્ત્રીને સ્વપ્નદર્શન થયું. સ્વપ્નમાં પોતે ઘડો લઈને લક્કડશાને કૂવે પાણી ભરવા જતી હતી. ત્યાં માર્ગમાં લીમડાના ઝાડ તળે માથા પર કપડાનો ટુકડો વીંટીને બેઠેલા ફકીર ઊઠીને તેની પાસે આવ્યા અને બોલ્યા, ''અરે દીકરી, તું શા માટે અમસ્તી થાકી ગઈ છે ? હું તારો ઘડો નિર્મળ પાણીથી ભરી આપું.'' પણ તેને ફકીરની બીક લાગી. તેથી ખાલી ઘડો લઈને તે ઉતાવળી પાછી આવી. ફકીર પણ તેની પાછળ આવ્યા. એવામાં ઊંઘ ઊડી ગઈ અને તેની આંખ ઊઘડી ગઈ. આ સ્વપ્નની વાત બાઈએ પોતાના ધણીને કરી. આ મંગળ શુકન છે એમ માની બન્ને જણ શિરડી આવ્યાં. મસીદમાં ગયાં ત્યારે બાબા ત્યાં હાજર નહોતા. તે લેંડી પર ગયા હતા. તેથી આવે ત્યાં સુધી રાહ જોઈ એ બેઠાં. બાબા આવ્યા ત્યારે સ્વપ્નમાં પોતે જે ફકીરને જોયા હતા તેના જ જેવા બાબા તેણે દીઠા. પ્રેમ-ભક્તિથી બાઈએ બાબાને સાષ્ટાંગ પ્રણામ કર્યા અને તેમને નીરખતી બેઠી. તેની નમ્રતા દેખીને બાબા બહુ રાજી થયા અને એક જણને લાક્ષણિક ઢબે પોતે એક વાર્તા કહેવા લાગ્યા : ''મારા હાથ, પેટ તથા કેડ ઘણા વખતથી દુખે છે. મેં ઘણી દવા કરી પણ દુ:ખ કમી થતું જ નથી. દવાથી મને આરામ ન થયો. તેથી હું તો દવાથી કંટાળી ગયેલ છું. એ બધું દુ:ખ એકદમ કેમ અલોપ થયું તે જોઈ મને ભારે આશ્ચર્ય થાય છે.'' આ વાતમાં તેમણે કોઈનું નામ આપ્યું નહોતું છતાં શ્રીમતી સપટણેકરની જ આ વાત હતી એમ તે સમજી ગઈ. કેમ કે બાબાના વર્ણન મુજબ પોતાને જ પીડા થતી હતી અને દર્શન કરતાં હવે આરામ લાગતો હતો.

પછી શ્રી સપટણેકર દર્શન કરવા આગળ આવ્યા. આ વખતે પણ તેમને તો 'ચલ, હટ' એમ જ કહ્યું. પણ તેમને પસ્તાવો ખૂબ થતો હતો અને

બાબાની ક્ષમા માગવા ઇચ્છતા હતા. તેથી તે મનમાં જ બોલ્યા, ''મારા પૂર્વ-કર્મને લીધે બાબાની નારાજી મારા પર ઊતરી છે. પણ હું તેનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરવા ઇચ્છું છું.'' બાબાને એકાંતમાં મળી બાબાની માફી માગવાનો તેમણે મનમાં નિશ્ચય કર્યો અને એ પ્રમાણે નક્કી કરી બાબાના ચરણ ઉપર તેમણે માથું મૂક્યું. બાબાએ તેના માથા પર વરદ્ હસ્ત મૂક્યો. અને તે બાબાના ચરણ દાબવા લાગ્યા. એવામાં એક ભરવાડ બાઈ આવી અને બાબાની કમર ચોળવા લાગી. તેને બાબા લાક્ષણિક ઢબે એક વાણિયાની વાર્તા કહેવા લાગ્યા, જેમાં સપટણેકરે પોતાના જ સમગ્ર જીવનની વિવિધ દશાનું વર્ણન થયેલું સાંભળ્યું. તેમાં તેના એકના એક પુત્રના મૃત્યુની પણ વાત આવી. બાબાએ જે વાર્તા કરી તે પોતાની જ છે એવું જોઈ તે આશ્ચર્ય પામ્યા. આથી તેમની ખાતરી થઈ કે બાબા સર્વજ્ઞ છે અને સર્વના હૃદયની વાત તે જાણે છે. આ વિચાર તેના દિલમાં ચાલતા હતા ત્યાં જ એ બાઈને ઉદ્દેશીને છતાં સપટણેકરને ચીંધીને બાબા બોલ્યા : ''આ માણસ મારો દોષ કાઢે છે અને તેના પુત્રની હત્યા મેં કરી છે એવો મને દોષ દે છે. શું હું કંઈ કોઈના છોકરાની હત્યા કરું છું ? શા માટે આ માણસ મસીદમાં આવીને રડે છે ? હવે એવું કરું છું કે એ જ બાળક તેની સ્ત્રીના ગર્ભમાં પાછો લઈ આવું છું.'' આ શબ્દો બોલી બાબાએ વળી તેના માથા પર વરદ્ હસ્ત મૂક્યો અને સાંત્વન આપતાં બોલ્યા: ''આ ચરણ તો વૃદ્ધ ને પવિત્ર છે. તારી ચિંતા હવે ચાલી ગઈ. મારામાં સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા રાખજે. અલ્પ સમયમાં તારી મનોકામના પૂર્ણ થશે.'' સપટણેકરનું અંતર દ્રવી ઊઠ્યું. આંખનાં આંસુ વડે બાબાના ચરણ ધોઈ તે ઉતારે ગયા.

પૂજનની તથા નૈવેદ્યની સર્વ તૈયારી કરી પત્નીને લઈ પોતે પાછા મસીદમાં આવ્યા. પોતે બાબાને નૈવેદ્ય નિત્ય અર્પણ કરતા હતા અને તેનો જ પ્રસાદ લેતા હતા. મસીદમાં ઘણા માણસો બેઠા હતા. તેમણે ત્યાં જઈ બાબાને પુન: પુન: પ્રણામ કર્યા. માથાં સાથે માથાં અફળતાં જોઈ બાબાએ તેને કહ્યું, ''અરે ! તું વારંવાર કેમ પ્રણામ કરે છે ? નમ્રતા તથા પ્રેમથી કરેલ એક પ્રણામ પણ પૂરતા છે.'' અગાઉ વર્ણવેલ ચાવડી-સરઘસનાં દર્શન પણ તે રાત્રે તેને થયાં, જેમાં બાબાને અસલ પાંડુરંગ રૂપે તેણે દીઠા.

બીજે દહાડે વિદાયવેળા સપટણેકરે બાબાને દક્ષિણાનો એક રૂપિયો આપવા સંકલ્પ કર્યો. બાબા જો પુન: માગે તો ના ન પાડતાં બીજો રૂપિયો વધુ આપવાની તેની ઇચ્છા હતી. કેમ કે વળતી મુસાફરીના ખર્ચ જેટલા જ પૈસા તેની પાસે બાકી હતા. તેણે મસીદમાં જઈ એક રૂપિયો ધર્યો. ત્યારે તેની આંતરિક ઇચ્છા મુજબ બાબાએ બીજો રૂપિયો માગ્યો અને તેણે આપ્યો. બાબાએ આશીર્વાદ દેતાં કહ્યું, ''શ્રીફળ લઈ જા, તારી પત્નીની સાડીમાં ઓટી છેડામાં બાંધી લેજે. કશી ચિંતા કર્યા વિના સુખેથી જા.'' અને બન્ને જણ આનંદથી ઘેર આવ્યાં. એક વર્ષમાં જ તેને ત્યાં પુત્રનો જન્મ થયો. એ આઠ માસના પુત્રને લઈને આ દંપતી શિરડી આવ્યું અને બાળકને બાબાના ચરણમાં મૂકીને પ્રાર્થના કરી, 'હે સાઈનાથ, આપે અમારા પર કરેલ ઉપકારનો બદલો વાળવા અમે અસમર્થ છીએ અને અમે કંઈક જાણતાં નથી. માત્ર અમે આપને સાષ્ટાંગ પ્રણામ જ કરીએ છીએ. અમને ગરીબ નિરાધાર સેવકોને આપ આશિષ આપો. અમારું આશ્રયસ્થાન તો આપનાં પવિત્ર ચરણ જ છે. જાગ્રતમાં તેમજ સ્વપ્નમાં અમને સેંકડો ચિંતા અને હજારો વિચારો હેરાન કરે છે. તેથી અમારું દિલ આપના ભજનમાં ચોંટે એવો આપ અમને આશીર્વાદ આપો.''

આ બાળકનું નામ મુરલીધર પાડ્યું. એ પછી તેને બીજા બે પુત્રો થયા. એક ભાસ્કર અને બીજો દિનકર. સપટણેકર દંપતીને ખાતરી થઈ કે બાબાનાં વચન કદી અસત્ય અગર નિષ્ફળ હોતાં જ નથી. એ વચનો અક્ષરશ: સત્ય હોય છે.

સ્વસ્તિ શ્રી સંતસજ્જનપ્રેરિતે ભકત હેમાડપંત વિરચિતે
શ્રી સાઈસમર્થ સચ્ચરિત્રે 'સાશંકભકત અનુગ્રહકરણ'
નામ ઉડતાલીસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ ।
। શ્રી સદ્‌ગુરુ સાઈનાથાર્પણમસ્તુ । શુભં ભવતુ ।

અધ્યાય ૪૯
સંતપરીક્ષણ-મનોનિગ્રહણ

શ્રી ગણેશાય નમ: । શ્રી સરસ્વત્યૈ નમ: । શ્રી ગુરુભ્યો નમ: ।
શ્રી કુલદેવતાયૈ નમ: । શ્રી સીતારામચંદ્રાભ્યાં નમ: ।
શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાય નમ: ।

ઉપોદ્‌ઘાત : *વેદ તથા પુરાણ પણ સદ્‌ગુરુ બ્રહ્મની પૂરેપૂરી પ્રશંસા કરી શકતાં નથી. તો પછી આપણા જેવા અજ્ઞાની જન સદ્‌ગુરુ સાઈબાબાનું વર્ણન કઈ રીતે કરી શકે ? માટે આ બાબતે ચૂપ રહેવું જ વધુ સારું એમ અમે માનીએ છીએ. ખરી રીતે સદ્‌ગુરુની પ્રશંસાનો ઉત્તમ માર્ગ જ મૌન છે. પણ શ્રી બાબાના સદ્‌ગુણ આપણું મૌનવ્રત ભૂલાવી દે છે; અને સ્વત: જ મોઢું ઉઘડી જાય છે. સગાં-સ્નેહી-મિત્રો આપણી જોડે જમવામાં ન હોય તો ઉત્તમ ભોજન પણ આપણને લૂખું લાગે છે. સૌ સાથે બેસીને જમીએ ત્યારે જ તેમાં મીઠાશ આવે છે. એવું જ સાઈલીલામૃતપાન બાબતનું પણ છે. આપણે એકલા એ અમૃતપાન કરી શકતા નથી. આપણા બંધુમિત્રોને પણ સાથે રાખવા જોઈએ. જેમ વધારે સ્નેહીઓ આપણી જોડે હોય તેમ વધુ મીઠાશ આવે છે.*

શ્રી સાઈબાબાએ પોતે જ આ કથાઓ સ્ફુરાવી છે; અને તેમની ઇચ્છા મુજબ જ તેમણે લખાવી છે. આપણો ધર્મ તો તેમનું સંપૂર્ણ શરણ પકડી તેમનું ધ્યાન ધરવું એટલો જ છે. યાત્રા, વ્રત, દાન એ સૌ કરતાં તપ વધુ સારું છે. તપ કરતાં હરિનું પૂજન વધુ સારું છે અને સૌ કરતાં વધુ શ્રેષ્ઠ તો સદ્‌ગુરુનું પૂજન જ છે. માટે મુખેથી સાઈનાથ જપ, મનમાં તેમનાં વચનોનું ચિંતન, આંખે તેમના રૂપનું ધ્યાન, અંતરમાં તેમના પ્રત્યેનો સાચો પ્રેમ અને હાથે તેમને ખાતર જ સર્વ કર્મ કરવાં એટલું જ આપણું કર્તવ્ય છે. આ સંસારમાં બંધન કાપવાનો આ કરતાં બીજો કોઈ સરળ માર્ગ નથી. આમ આપણે ધર્મ બજાવીએ તો શ્રી સાઈ સહાય કરવા તથા મુક્તિ દેવા બંધાયેલા જ છે. હવે આપણે આ અધ્યાયની કથા કહીએ.

હરિ કાનોબા : *મુંબઈના હરિ કાનોબા નામે એક જણે મિત્રો પાસેથી બાબાની ઘણી લીલાઓ સાંભળી. પણ તે શંકાશીલ હોવાથી કંઈ માનતો નહોતો. તેથી જ બાબાની પરીક્ષા લેવા ચાહતો હતો. તેથી મુંબઈના મિત્રો જોડે તે શિરડી આવ્યો. માથે જરીનો ફેંટો તથા પગમાં નવાં ચંપલ તેણે પહેર્યાં હતાં. દૂરથી બાબાને જોતાં જ પાસે જઈ સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરવાનું તેને મન થયું. પણ 'નવાં ચંપલ રેઢાં મૂકીશ તો કોઈ ઉપાડી જશે' એવી બીક હતી. છતાં ચોકમાં એક ખૂણામાં ચંપલ ઉતારીને મૂક્યાં અને મસીદમાં પગથિયાં ચડી બાબાના દર્શન કર્યાં. ભક્તિભાવથી બાબાને નમન કર્યું તથા બાબા પાસેથી ઉદી-પ્રસાદ લઈ પાછો ગયો. જઈને પેલા ખૂણામાં જોયું તો તેનાં નવાં ચંપલ ઉપડી ગયાં હતાં. શોધ કરતાં મળ્યાં નહિ. તેથી નિરાશ બની તે ઉતારા પર પાછો આવ્યો. સ્નાન કરી પૂજા કરી નૈવેદ્ય ધર્યું અને જમવા બેઠો. પણ મનમાં તો ચંપલના જ વિચાર આવ્યા કરતા હતા. જમી રહ્યા પછી તે હાથ ધોવા ઊઠ્યો ત્યારે એક મરાઠા છોકરાને પોતાની તરફ આવતો જોયો. તેના હાથમાં એક લાકડી પર નવાં ચંપલની જોડી લટકતી હતી. જમીને જે લોકો બહાર હાથ ધોતા હતા તેમને તે કહેવા લાગ્યો, ''બાબાએ આ લાકડી પર ચંપલ લટકાવી તે મારા હાથમાં આપી અને મને કહ્યું કે તું શેરીમાં બૂમો પાડતો જજે: ''હરિ કા બેટા, જરીકા ફેંટા'' અને જે માણસ આ ચંપલ પોતાનાં છે એમ કહે તેનું નામ પૂછીને ખાતરી કરી લેજે કે તેનું નામ હરિ છે ? અને તે કા (કાનોબા)નો પુત્ર છે ? અને તે જરીનો ફેંટો પહેરીને આવ્યો છે ? આટલી ખાતરી કરીને તેને ચંપલ દેજે.'' આ વાત સાંભળતાં જ પેલો હરિ કાનોબા આશ્ચર્ય પામ્યો અને છોકરા પાસે જઈને કહ્યું કે ''એ ચંપલ મારાં છે. મારું નામ હરિ છે અને હું જ કાનોબાને પુત્ર છું. આ રહ્યો મારો જરીનો ફેંટો.'' એથી છોકરાને સંતોષ થયો ને પેલાં ચંપલ તેને આપ્યાં. તે મનમાં અચંબો પામ્યો કે મારો જરીનો ફેંટો તો બધાની માફક બાબાએ પણ જોયો હશે. પણ મારું નામ હરિ છે અને હું કાનોબાનો પુત્ર છું એ તેમણે ક્યાંથી જાણ્યું ? હું તો પહેલવહેલાં જ શિરડી આવું છું. હું બાબાની પરીક્ષા કરવાના હેતુથી જ આવ્યો છું. આ પ્રસંગ દ્વારા મને ખાતરી થઈ કે શ્રી સાઈબાબા મહાન ત્રિકાળજ્ઞાની સંતપુરુષ છે. આમ તેની ઇચ્છા ફળીભૂત થયેલી જોઈ તે ખૂબ રાજી થઈ ઘેર ગયો.*

સોમદેવ સ્વામી : *હવે બાબાની પરીક્ષા લેવા આવનાર એક બીજા જણની કથા સાંભળો. કાકાસાહેબ દીક્ષિતના ભાઈ ભાઈજી નાગપુર રહેતા હતા. સને ૧૯૦૬માં તે હિમાલય ગયેલા ત્યારે ગંગોત્રીની ખીણમાં ઉત્તરકાશી પાસેના દરદ્વારના સોમદેવસ્વામીનો તેમને પરિચય થયો. બન્નેએ એકબીજાનાં નામ ડાયરીમાં લખી લીધાં. એ પછી પાંચ વર્ષ બાદ સોમદેવસ્વામી નાગપુર આવી ભાઈજીને ત્યાં ઉતર્યા. ત્યાં બાબાની લીલાકથા સાંભળી તે રાજી થયા અને શિરડી જઈને બાબાનાં દર્શન કરવાની ઇચ્છાથી તે શિરડી આવવા નીકળ્યા. મનમાડ થઈ કોપરગાવ સ્ટેશને આવ્યા અને ત્યાંથી શિરડી જવાનો ટાંગો બીજા ઉતારુ જોડે ભાડે કર્યો અને ઉપડ્યા. શિરડીની નજીક આવ્યા ત્યારે શિરડીની મસીદ પર બે ઊંચા ધજાગરા ફરકતા જોયા. સામાન્ય રીતે વિવિધ સંતોની રહેણી-કરણી, રીતભાત, બાહ્ય દેખાવ વગેરે જુદાં જુદાં હોય છે. પણ માણસે આ બાહ્ય દેખાવ પરથી એ સંતનો ખ્યાલ કદી બાંધવો નહિ. પણ આ સોમેશ્વરસ્વામી ભૂલ્યા. ધજાગરા ફરકતા જોઈ તેમણે મનમાં જ કહ્યું, 'સંતને વળી આવા ધજાગરાનો શો મોહ છે ? શું એમ કરવાથી સંતપણું ઓળખાતું હશે ? આથી તો તેમને પોતાને કીર્તિ-નામનાની પડી છે એમ જ લાગે છે.' આવો ખ્યાલ મનમાં બાંધીને શિરડી જવાનું બંધ રાખી પાછા વળવાની તેમને ઇચ્છા થઈ અને જોડેના ઉતારુઓને તેમણે કહ્યું, ''હું તો પાછો જાઊં છું.'' ત્યારે પેલા લોકોએ પૂછ્યું: ''તો પછી આટલે દૂર આવ્યા કેમ ? હજુ તો આ ધજાગરા જોઈને તમારું મન ડગી ગયું છે, ત્યારે શિરડીમાં રથ, પાલખી, ઘોડો, અને એવી એવી ચીજો જોઈને તમને શું નહિ થાય ?'' એથી સ્વામી મુંઝાયા અને બોલ્યા, ''આવા ઘોડા-પાલખી-છત્ર-ચામરવાળા સાધુ મેં તો ઘણાયે જોયા છે. માટે એવાનાં દર્શન કરવા આવવા કરતાં પાછા વળવું જ મને તો ઠીક લાગે છે.'' એટલું બોલી તે પાછા વળી નીકળ્યા.પણ સાથેના ઉતારુઓએ તેમને પાછા ન જતાં સાથે આવવા ઘણો આગ્રહ કર્યો ને કહ્યું, ''તમારા આવા અવળા વિચાર છોડી દો. આ સાધુબાબાને આ ધજાગરા કે એવી કોઈ ચીજની પડી નથી. નામનાની પણ તેમને પડી નથી. ગુરુ પરનાં પ્રેમ-ભક્તિને લીધે ભક્તોએ જ આ બધી વસ્તુ એકઠી કરી છે.'' છેવટે સ્વામી સમજ્યા અને શિરડી આવી બાબાનાં દર્શન કર્યાં. મસીદમાં જઈ ચોકમાંથી બાબાનાં દર્શન*

કરતાં જ તેમનું અંતર દ્રવ્યું. આંખમાં આંસુ આવ્યાં. ગળું રૂંધાયું અને રોમાંચ થયો. તેમની અવળી મતિ ફરી ગઈ. પોતાના જ ગુરુનાં વચનો યાદ આવ્યાં : 'જયાં આપણું મન આનંદ પામી આકર્ષાય તે જ આપણું શાંતિનું પવિત્ર સ્થળ ગણવું.' બાબાની નજીક આવતાં તો તેમની ચરણરજમાં આળોટવાની તેમને ઇચ્છા થઈ આવી પણ એ વેળા બાબા ક્રોધ કરીને બોલ્યા : ''અમારું તૂત અને આ બધી અમારી વસ્તુ ભલે અમારા જોડે રહી. તું તારે ઘેર પાછો જા. ખબરદાર, આ મસીદમાં આવ્યો છે તો ! મસીદ પર ધજાગરા ઉરાડનારાનાં દર્શન શા વાસ્તે તારે કરવાં જોઈએ ? આ બધી શું સંતની નિશાની છે એક ઘડી પણ અહીં રહેતો નહિ.'' સ્વામી તો આ સાંભળી સડક જ થઈ ગયા. તેમણે જોયું કે 'બાબાએ મારા અંતરની વાત જાણી લીધી છે. તેથી મારા બોલેલા બધા બોલ કહી દીધા ! તે કેવા સર્વજ્ઞ છે ? હું તો અક્કલહીન છું.' આમ બાબા પવિત્ર દૈવી પુરુષ છે તેની ખાતરી થઈ. આ વખતે બાબા કોઈને ભેટતા હતા; તો કોઈને હસ્તસ્પર્શ કરતા હતા; તો કોઈને આશ્વાસન દેતા હતા; તો કોઈના પર પ્રેમભરી નજર નાંખતા હતા. કોઈની જોડે હસતા હતા; તો કોઈને ઉદી-પ્રસાદ દેતા હતા. આમ પોતે સૌને રાજી કરી સંતોષ પમાડતા હતા. સ્વામીએ જોયું કે મારા એકલા પર જ બાબાની આવી નારાજી કેમ ? દીર્ઘ વિચાર કરતાં તેને સૂઝી આવ્યું કે 'મારા અંતરમાં જેવા વિચાર ઘોળાતા હતા તેના જ પ્રત્યાઘાતરૂપે બાબા વર્તતા હતા. આ પરથી મારે પાઠ શીખવો જોઈએ અને સુધરવું જોઈએ.' બાબાનો ક્રોધ તો છૂપા આશીર્વાદસમ હોય છે. એ બધું તે સમજ્યા અને પછી તો બાબા પર શ્રદ્ધા દઢ થઈ. અને તે બાબાના અનન્ય ભક્ત બની ગયા.

નાનાસાહેબ ચાંદોરકર : નાનાસાહેબ ચાંદોરકરની કથા કહીને આ અધ્યાય પૂરો કરીએ. એકવાર મસીદમાં નાનાસાહેબ, મહાળસાપતિ તથા બીજા ભક્તો જોડે બેઠા હતા. એવામાં બીજાપુરથી એક મુસ્લિમ ગૃહસ્થ ઝનાના સાથે બાબાનાં દર્શને આવ્યા. તેમની જોડે પરદાનશીન બે બાઈઓ હતી. તેથી નાનાસાહેબ ઊઠવા જતા હતા. પણ બાબાએ તેને ઊઠતા રોકયા. એક બાઈએ બાબાનાં દર્શન કરી બાબાના ચરણમાં પડવા સારું મોઢા પરથી બુરખો ઊંચો

કર્યો અને પાછો બુરખો પહેરી લીધો. એ વેળા નાનાસાહેબ એ સ્ત્રીનું મુખ જોઈ તેના રૂપથી અંજાઈ ગયા અને એ મુખ ફરીથી જોવાની મનમાં વૃત્તિ જાગી. નાનાના મનની આ ચંચળતા જોઈને એ સ્ત્રીના ગયા પછી બાબાએ તેમને કહ્યું, ''નાના, તું નાહકનો કેમ આવા ભાવથી શરમાય છે ? ઇન્દ્રિયોને પોતપોતાના ધર્મ બજાવવા દેવા. તેના કામમાં આપણે વચ્ચે ન આવવું જોઈએ. આ સુંદર રૂપાળા જગતની રચના ઈશ્વરે જ કરી છે. તેથી એ સુંદરતાના ભાવની પ્રશંસા કરવી તે આપણો ધર્મ છે. મન તો દઢ તથા શાંત ધીમે ધીમે બને છે. આગળનું દ્વાર ઉઘાડું હોય પછી પાછલા દ્વારથી શા માટે પ્રવેશ કરવો ? હૃદય પવિત્ર હોય તો કશી મુશીબત જ નથી. જો આપણામાં પાપ નથી તો પછી ડરવું શા માટે? ભલે આંખ આંખનું કામ કરે. એથી તારે શરમાઈને નીચે શા માટે જોવું પડે?''

એ વેળા શામા ત્યાં હતા. બાબાનાં ઉપરનાં વચનોનો અર્થ તે કંઈ સમજ્યા નહીં. તેથી મસીદમાંથી ઉતારા પર જતાં શામાએ નાનાને આ વાત પૂછી જોઈ. પેલી પરદાનશીન રૂપાળી બાઈને જોઈને પોતે કેવા ચંચળ ચિત્ત થયા હતા એ વાત બાબાએ કેમ જાણી તથા એ બાબાનો આ વસ્તુ કહેવાનો અર્થ નાનાએ તેને આ પ્રમાણે સમજાવ્યો : ''આપણું મન સ્વભાવથી જ ચંચળ છે. તેને વિકૃત થવા ન દેવું જોઈએ. ઇન્દ્રિયો ચંચળ બને તોપણ દેહ પર સંયમ રાખવો. તેને અધીર થવા ન દેવું જોઈએ. વસ્તુ પાછળ ઇન્દ્રિયો ભલે દોડે. પણ આપણે તેના પાછળ દોડી તેની પ્રાપ્તિની ઝંખના ન કરવી જોઈએ. ધીરે ધીરે ટેવ પાડવાથી આ ચંચળતા જતી રહે છે. આપણા પર ઇન્દ્રિયોને સત્તા જમાવવા દેવી નહીં. અલબત્ત, ઇન્દ્રિયો પર સાવ નિયંત્રણ શકય નથી. પ્રસંગ જોઈ તેના પર યોગ્ય દાબ રાખવો. સુંદરતા ચક્ષુનો વિષય છે. માટે નિર્મળ બનીને સુંદર પદાર્થ જોવા. તેમાં બીક કે શરમને સ્થાન નથી. પણ એ વખતે કોઈ પાપી વિચારને મનમાં ન આવવા દેવો જોઈએ. કામનારહિત ચિત્તથી ઈશ્વરની સુંદર કૃતિઓ જોવી. તેથી સ્વાભાવિક જ ઇન્દ્રિયો પર નિયંત્રણ આવતું જશે. એવી સુંદર વસ્તુને આનંદથી નિરખવામાં ઈશ્વરની અજબ શક્તિનું સ્મરણ જ થશે. જો બહારની ઇન્દ્રિયોને કાબૂમાં રાખ્યા વિના મનને તેની પાછળ દોડવા દઈ તેમાં જ તેને આસકત રાખશું તો આપણા જન્મ-મરણના

ચક્રનો કોઈ અંત જ આવવાનો નથી. ઇન્દ્રિયોના વિષય જ હાનિકર્તા છે. સારથિ તરીકે વિવેકને રાખવાથી મન પર કાબૂ આવશે અને આપણે ઇન્દ્રિયોને ખોટે માર્ગે જતી રોકશું. આવો સારથિ રાખવાથી જ અંતિમ સ્થાન વિભુપદ સુધી આપણે પહોંચી શકીશું, જ્યાંથી ફરી ફેરો છે જ નહીં.

સ્વસ્તિ શ્રી સંતસજ્જનપ્રેરિતે ભક્ત હેમાડપંત વિરચિતે
શ્રી સાઈસમર્થ સચ્ચરિત્રે 'સંતપરીક્ષણ મનોનિગ્રહણ'
નામ ઓગણપચાસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ ।
। શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાર્પણમસ્તુ । શુભં ભવતુ ।

અધ્યાય ૫૦

અજ્ઞાનનિરસન-સમાધિમંદિર નિર્માણ

શ્રી ગણેશાય નમઃ । શ્રી સરસ્વત્યૈ નમઃ । શ્રી ગુરુભ્યો નમઃ ।
શ્રી કુલદેવતાયૈ નમઃ । શ્રી સીતારામચંદ્રાભ્યાં નમઃ ।
શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાય નમઃ ।

આ અધ્યાયમાં અગાઉ ૪૯મા અધ્યાયમાં આપેલ ગીતાના શ્લોકનું વિશેષ સ્પષ્ટીકરણ કર્યું છે :

શ્રી બાબાએ કહ્યું : ૧) જ્ઞાનીને સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરવા એટલું જ બસ નથી. સદ્‌ગુરુને સર્વસ્વ શરણાગતિના ભાવથી તાબે થવું જોઈએ. ૨) માત્ર પ્રશ્ન પૂછવા એટલું જ બસ નથી. કોઈ કુતૂહલથી અગર ગુરુને પકડમાં લેવા માટે કે તેના ઉત્તરમાં કોઈ ભૂલ ખોળવાના હેતુથી અગર એવા કોઈ બદઇરાદાથી શિષ્યે પ્રશ્નો પૂછવાના નથી. ગંભીર થઈ આધ્યાત્મિક ઉન્નતિના અર્થે અગર મોક્ષપ્રાપ્તિના હેતુથી આ પ્રશ્નો પૂછવાના છે. ૩) હું સેવા અગર સેવાની ના પાડવા મુખત્યાર છું એવો ભાવ મનમાં રાખીને સેવા કરવાની નથી. આ દેહનો માલિક હું પોતે નથી. પણ આ દેહ તો ગુરુનો છે અને તેમની સેવા માટે જ આ દેહનું અસ્તિત્વ છે એવો ભાવ મનમાં હોવો જોઈએ.

જો આ પ્રમાણે વર્તો તો અગાઉના શ્લોકમાં જે જ્ઞાન કહ્યું છે તે જ્ઞાન સદ્‌ગુરુ તમને બતાવશે.

ગુરુ અજ્ઞાનનો બોધ કરે છે એ વાતનો શું અર્થ થાય છે તે કંઈ નાનાસાહેબની સમજમાં આવ્યું નહિ. તેથી બાબાને પૂછ્યું, ‘‘જ્ઞાનોપદેશ કેમ કરવો ? અજ્ઞાનનો નાશ એટલે જ જ્ઞાન (જ્ઞાનેશ્વરી ટીકા અ.૧૬, ૬૬ની ઓવી ૧૩૯૬માં કહે છે : હે અર્જુન ! અજ્ઞાન નષ્ટ થવું તે આના જેવું છે. અંધારું નષ્ટ કરવું એટલે જ અજવાળુ કરવું. દ્વૈતભાવનો નાશ એટલે જ અદ્વૈત. જ્યારે અંધારાના નાશની વાત કરો છો ત્યારે પ્રકાશ વિશે જ તમે બોલો છો.

અદ્વૈતભાવનો અનુભવ કરવો હોય તો આપણામાંથી દ્વૈતભાવનો આપણે નાશ કરવો જોઈએ. ત્યાં જ અદ્વૈતભાવનો અનુભવ છે. શું દ્વૈતમાં રહીને અદ્વૈતની વાત કરી શકાય ? એ સ્થિતિમાં મુકાયા સિવાય જો કોઈ એવી વાત કરે તો તેણે અદ્વૈતભાવને ક્યાંથી જાણ્યો અને તેનો અનુભવ શું કર્યો ?)

વળી સદ્‌ગુરુની માફક શિષ્ય પણ તત્વત: જ્ઞાનસ્વરૂપ જ છે. એ બે વચ્ચેનો ભેદ તો ઊંચો અનુભવ, અજબ દૈવી સત્ત્વ, અતુલ શક્તિ તથા ઐશ્વર્યયોગની તેમની વૃત્તિમાં જ રહેલો છે. સદ્‌ગુરુ નિર્ગુણ, સચ્ચિદાનંદ છે. જગતને ઊંચે લાવવા, માનવજાતિની ઉન્નતિ અર્થે જ તેમણે અવતાર ધારણ કર્યો. પણ એથી તેમનો સત્ય નિર્ગુણ સચ્ચિદાનંદ છે. જગતને ઊંચે લાવવા માનવજાતિની ઉન્નતિ અર્થે જ તેમણે અવતાર ધારણ કર્યો. પણ એથી તેમનો સત્ય નિર્ગુણ સ્વભાવ મુદ્દલ નાશ પામતો નથી. સત્ત્વ, દૈવી શક્તિ તથા બુદ્ધિ મુદ્દલ કમી થતી નથી. શિષ્યનું પણ ખરી રીતે એ જ સ્વરૂપ છે. પણ ઘણા જન્મના સંસ્કારને લીધે તેના પર અજ્ઞાનનું આવરણ આવી ગયું છે. જેથી શુદ્ધ ચૈતન્ય છુપાઈ રહી નજરે પડતું નથી. (અજ્ઞાનેન આવૃત્તં જ્ઞાનં; તેન મુહ્યન્તિ જન્તવ:) તેમાં કહ્યું છે તે મુજબ તે એમ જ માને છે કે ''હું જીવ છું; નમ્ર ગરીબ પ્રાણી છું.'' અજ્ઞાનનાં આ ઝાંખરાં ગુરુએ નિંદી નાંખવાનાં હોય છે. અને તેથી તે તેને ઉપદેશ દે છે. હું નમ્ર ગરીબ પ્રાણી છું એ ખ્યાલથી અનંત પેઢીથી મૂઢ બનેલા શિષ્યને સેંકડો જન્મ લગી ગુરુ બોધ આપ્યા કરે છે કે 'તું જ ઈશ્વર છે. તું જ બળવાન તથા પ્રકાશસ્વરૂપ છે.' ત્યારે તેને લગાર અનુભવ થાય છે કે 'હું ખરે જ ઈશ્વર છું. છતાં પોતે દેહ છે, પોતે જીવપ્રાણી છે. પરમાત્મા તથા જગત પોતાનાથી જુદાં છે; એવા જ ભાવમાં શિષ્ય રમ્યા કરતો હોય છે. આ સર્વ તો અસંખ્ય ગતજન્મોની વારસાજન્ય ભૂલ છે એવું તે પછીથી જ સમજતો થાય છે. એ ભ્રમની ભૂમિકા પરથી કરેલાં કર્મના પરિણામે તેને હર્ષ-શોક થાય છે. આ મૂળનું અજ્ઞાન આ ભ્રમને દૂર કરવા સારું શિષ્યે પ્રશ્નો પૂછવાના છે. અજ્ઞાન કેમ ઉદ્‌ભવ્યું ? તે ક્યાં રહ્યું છે ? આ સર્વે વાતોની સમજણ માટે ગુરુના ઉપદેશની જરૂર છે. હવે અર્જુનના દાખલા આપીએ : ૧) હું જીવપ્રાણી છું; ૨) હું દેહ છું (દેહ જ આત્મા છે); ૩) ઈશ્વર, જીવ અને જગત જુદાં જુદાં છે; ૪) હું ઈશ્વર નથી. ૫) 'દેહ આત્મા નથી' એવું હું

જાણતો નથી. ૬) ઈશ્વર, જીવ અને જગત એક છે તેનો અનુભવ થતો નથી.

જ્યાં સુધી આ ત્રુટીઓનું શિષ્યને દિગ્‌દર્શન કરાવવામાં આવતું નથી ત્યાં સુધી શિષ્યને આ વાતનો કદી પણ અનુભવ થતો નથી કે ઈશ્વર, જીવ તથા શરીર શું છે ? તેમનો આંતરિક સંબંધ કેવો છે તથા તે ભિન્ન કે અભિન્ન છે ? આ પ્રકારનો બોધ દેવો તથા ભ્રમનો નાશ કરવો એને જ અજ્ઞાનનો જ્ઞાનોપદેશ કહે છે. હવે પ્રશ્ન એ છે કે, જીવ કે જે સ્વયં જ્ઞાનમૂર્તિ છે તેને જ્ઞાનની શું આવશ્યકતા છે ? ઉપદેશનો હેતુ તો કેવળ ત્રુટીને તેની નજર પર લાવીને અજ્ઞાનનો નાશ કરવો એ જ છે. બાબાએ આગળ કહ્યું: ૧) પ્રણિપાતનો અર્થ શરણાગતિ છે. ૨) શરણાગતિ તન, મન, ધનથી અર્થાત્ અનન્ય ભાવથી હોવી જોઈએ. ૩) કૃષ્ણ બીજા જ્ઞાનીઓનો શા માટે ઉલ્લેખ કરે છે ? સદ્‌ભક્તને માટે તો પ્રત્યેક વસ્તુ વાસુદેવ જ છે. (ભગવદ્‌ગીતા અધ્યાય ૭, ૧૯) અર્થાત્ કોઈ પણ ગુરુ પોતાના ભક્તને માટે તો કૃષ્ણ જ છે અને ગુરુ શિષ્યને વાસુદેવ માને છે અને કૃષ્ણ એ બન્નેને પોતાના પ્રાણ તથા આત્મા માને છે. કેમ કે શ્રીકૃષ્ણને ખબર હતી કે આવા અનેક ભક્તો તથા ગુરુ વિદ્યમાન છે. તેથી તેની મહત્તા વધારવાના હેતુથી શ્રીકૃષ્ણે અર્જુનનો ઉલ્લેખ કરેલો છે.

સમાધિમંદિરનું બાંધકામ : શ્રી બાબાએ જે કરવા ધાર્યું હોય તેની પોતે બહુ વાતો કરતા નહિ; અગર તેનું કશું ધાંધલ કરતા નહિ. પણ એવા સ્નેહપૂર્વક સ્થિતિ-સંજોગો પોતે ગોઠવી દેતા હતા કે તેનું ધીમું પણ ચોક્કસ પરિણામ જોઈને લોકો આશ્ચર્યચકિત બની જતા. સમાધિમંદિરનું બાંધકામ આ વાતનું દૃષ્ટાંત છે. નાગપુરના પ્રસિદ્ધ કોટ્યાધીશ શ્રીમાન બાપુસાહેબ બુટી સહકુટુંબ શિરડી રહેતા. એક વાર તેમના દિલમાં થયું કે શિરડીમાં મારું પોતાનું મકાન બાંધું. એ પછી થોડા સમય બાદ તે દીક્ષિતના વાડામાં સૂતા હતા ત્યાં તેમને સ્વપ્નદર્શન થયું. સ્વપ્નમાં બાબા પ્રકટ થયા અને પોતાનો વાડો, ઇમારત તથા મંદિર બાંધવાની આજ્ઞા કરી. શામા પણ ત્યાં સૂતા હતા. તેને પણ એવું જ સ્વપ્ન આવ્યું. બુટી ઊઠ્યા ત્યારે શામાને રડતા જોયા. તેથી તેનું કારણ પૂછ્યું: શામાએ ઉત્તર દીધો. સ્વપ્નમાં બાબા મારા પાસે આવ્યા અને

મને સ્પષ્ટ આજ્ઞા કરી કે 'મંદિર તથા વાડો બાંધ.' હું સર્વની કામના પૂરી કરીશ.' બાબાનાં આવાં મધુર-પ્રેમપૂર્ણ વચનો સાંભળીને હું તો ગળગળો થઈ ગયો. મારું ગળું રૂંધાઈ આવ્યું અને મારી આંખોમાંથી અશ્રુ વહેવા લાગ્યાં અને હું રડી પડ્યો.' પોતાનું સ્વપ્ન પણ આને બરાબર મળતું હતું એ જોઈ બાપુસાહેબ અચંબો પામ્યા. પોતે ધન-શક્તિવાળા હોવાથી વાડો બાંધવાનો તરત જ નિર્ણય કર્યો અને માધવરાવ (શામા) જોડે બેસીને નકશો દોર્યો. કાકાસાહેબ દીક્ષિતને પણ તે પસંદ પડ્યો. બાબા પાસે મૂક્યો ત્યારે તેમને પણ તે ગમ્યો અને મંજૂર કર્યો. પછી તે બાંધકામ પણ શરૂ થયું અને શામાની દેખરેખ તળે ભોયતળિયું અને કૂવો તૈયાર થયાં. બાબા પણ મસીદમાંથી લેંડી પર જતાં-આવતાં અહીંથી પસાર થતા હતા અને કંઈ કંઈ સુધારા સૂચવતા હતા. પછીનું કામ બાપુસાહેબ જોગને ભળાવ્યું. આ કામ ચાલતું હતું ત્યાં બાપુસાહેબ બુટીના મનમાં તર્ક ઊઠ્યો કે એક ઓરડો તથા ઓટલો-મંદિર પણ રચવાં. જેમાં મુરલીધર કૃષ્ણની મૂર્તિ આપણે પધરાવીશું. તેણે આ વાત શામાને કરી અને બાબાને પૂછી તેમની સંમતિ લેવા કહ્યું. બાબા આ વાડા પાસેથી નીકળ્યા ત્યારે શામાએ તેમને આ વાત પૂછી જોઈ. સંમતિ આપતાં બાબાએ કહ્યું, ''એ મંદિર પૂરું થઈ રહેશે ત્યારે હું જ ત્યાં રહેવા આવીશ.'' અને પોતે વાડા સામે જોઈને બોલ્યા : ''વાડો પૂરો થાય પછી આપણે જ વાપરશું, રહેશું, ફરશું અને એકબીજાને મળીને આનંદ કરશું.'' એ પછી મંદિરના 'આ મધ્ય ઓરડાના પાયા નાંખવાનું આ મંગળ મુહૂર્ત છે કે કેમ' એમ શામાએ બાબાને પૂછી જોયું. બાબાએ હા પાડી. શામાએ શ્રીફળ લાવી વધેરીને કામ શરૂ કર્યું. સમય જતાં એ કામ પણ પૂરું થયું અને મુરલીધરની સુંદર મૂર્તિ બનાવવાનો હુકમ આપવામાં આવ્યો. પણ એ મૂર્તિ તૈયાર થાય તે અગાઉ નવીન જ બન્યું. બાબા માંદા પડી ગયા અને કૈલાસવાસી થયા. બાપુસાહેબ દિલગીર બન્યા અને નિરાશ થયા કે મારો વાડો બાબાની પવિત્ર ચરણરજના સ્પર્શથી પાવન થાય તે પહેલાં બાબા કૈલાસવાસી થયા. તેથી એ બાંધવાના ખર્ચના મારા લાખેક રૂપિયા છૂટી પડ્યા. પણ બાબા કૈલાસવાસી થયા અગાઉ તેમના મુખમાંથી આ શબ્દો નીકળ્યા હતા કે 'મને વાડામાં લઈ જાઓ.' આ શબ્દોથી બાપુસાહેબના દિલને તેમજ અન્ય સર્વને દિલાસો

મળ્યો. મુરલીધરના મંદિર માટે રાખેલા ઓરડામાં જ બાબાના પવિત્ર દેહને પધરાવી સમાધિ લેવડાવી અને બાબા પોતે જ મુરલીધર બન્યા અને આમ વાડો જ બાબાનું સમાધિમંદિર બન્યું. તેમનું અજબ જીવન જ અગાધ છે ! ભાગ્યશાળી બાપુસાહેબ બુટીના વાડામાં બાબાના પવિત્ર પાવનકારી દેહને પધરાવેલ છે એ બુટીને પણ ધન્ય છે.

સ્વસ્તિ શ્રી સંતસજ્જનપ્રેરિતે ભક્ત હેમાડપંત વિરચિતે
શ્રી સાઈસમર્થ સચ્ચરિત્રે 'અજ્ઞાનનિરસન, સમાધિમંદિર નિર્માણ'
નામ પચાસમો અધ્યાય સંપૂર્ણ ।
। શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાર્પણમસ્તુ । શુભં ભવતુ ।

અધ્યાય ૫૧

ભકતત્રયકથા

શ્રી ગણેશાય નમઃ । શ્રી સરસ્વત્યૈ નમઃ । શ્રી ગુરુભ્યો નમઃ ।
શ્રી કુલદેવતાયૈ નમઃ । શ્રી સીતારામચંદ્રાભ્યાં નમઃ ।
શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાય નમઃ ।

ઉપોદ્‌ઘાત : આપણા સદ્‌ગુરુ, ભકતોના સર્વાધાર, ગીતાના અર્થકાર, સર્વ શકિતના દેનાર શ્રી સાઈબાબાને ધન્ય છે ! તેમનો સદા વિજય હજો. હે સાઈ, અમારા પર કૃપાદષ્ટિ કરો અને અમે સુખી થઈએ એવી આશિષ વરસાવો. ચંદનવૃક્ષો મલયગિરિ પર પેદા થઈ તાપને નિવારે છે; મેઘ વર્ષા કરી જગતને શીતળ કરે છે; વસંત ઋતુમાં ફૂલ ખિલીને પ્રભુપૂજનમાં કામ લાગે છે. એ જ પ્રમાણે શ્રી સાઈબાબાની કથાઓ વાંચકોને દિલાસો તથા આરામ દેવા સારુ જ ઉદ્‌ભવી છે. શ્રી બાબાની કથાના વકતા તેમજ શ્રોતા બન્ને નસીબવંત પાવન બને છે. તેથી વકતાના વદનને તથા શ્રોતાના કાનને ધન્ય છે ! એટલું તો ચોક્કસ છે કે સેંકડો ઉપાય તથા સાધના કર્યા છતાં જ્યાં સુધી કૃપાળુ સદ્‌ગુરુ આપણા પર આશીર્વાદ ન વરસાવે ત્યાં લગી જીવનના આધ્યાત્મિક હેતુ સફળ થતા નથી. તેની અજબ દષ્ટાંતરૂપ નીચેની કથા વાંચો :

કાકાસાહેબ દીક્ષિત (સને ૧૮૬૪ - ૧૯૨૫) : શ્રી હરિસીતારામ ઉર્ફે કાકાસાહેબ દીક્ષિત મધ્ય પ્રાંતમાં ખંડવાના વડનગરા નાગર બ્રાહ્મણ કુટુંબમાં સને ૧૯૬૪માં જન્મ્યા હતા. તેમણે પ્રાથમિક કેળવણી ખંડવામાં તેમજ હીંગણઘાટમાં લીધી અને માધ્યમિક કેળવણી નાગપુરમાં લીધી. ઊંચી કેળવણી માટે મુંબઈ આવી પ્રથમ વિલ્સન કૉલેજમાં અને પછી એલ્ફિન્સ્ટન કૉલેજમાં અભ્યાસ કર્યો. સને ૧૮૮૩માં ગ્રૅજ્યુએટ થયા પછી તેમણે એલ.એલ.બી. તથા સૉલિસિટરની પરીક્ષા પાસ કરી અને સરકારી સોલિસિટર મેસર્સ લિટલ ઍન્ડ કું.ની પેઢીમાં નોકરી કરી. પછીથી તેમણે સ્વતંત્ર સૉલિસિટરની પેઢી ખોલી.

સને ૧૯૦૯ અગાઉ કાકાસાહેબ દીક્ષિતે બાબાનું નામ સાંભળ્યું નહોતું. અને પછી અલ્પ સમયમાં જ તે બાબાના ભકત બન્યા. પોતે લોનાવલા રહેતા હતા ત્યારે જૂના મિત્ર શ્રી નાનાસાહેબ ચાંદોરકર તેમને મળવા આવ્યા. બન્ને જણે વિવિધ વાતો કરી. કાકાસાહેબ લંડનમાં હતા ત્યારે એક ટ્રેનમાં ચડતાં પગ સરકી જવાથી પડી ગયા હતા, જેથી પગે ઇજા થયેલી. એ અકસ્માતની વાત કાકાસાહેબે કરી. સેંકડો ઉપાય કર્યા છતાં કશો ફાયદો થયો નહી. ત્યારે નાનાસાહેબે કહ્યું, ''જો તમારા આ પગની ખોડ ને પીડા મટાડવા માગતા હો તો મારા સદ્‌ગુરુ સાઈબાબાને મળો. તેમના સત્સંગથી તમારા તનની એકલાની નહિ પણ મનની ખોડ પણ તેઓ દૂર કરશે.'' આમ તેમણે સાઈબાબાની ઘણીયે વાતો કરી અને છેવટે બાબાનો આ સિદ્ધાન્ત પણ કહ્યો કે ''પગે દોરો બાંધેલ ચકલીની માફક હું દૂર દૂર સાત સમુદ્ર પારથી પણ મારા માણસને મારા પાસે ખેંચી લાવું છું.'' તેમણે એ પણ સ્પષ્ટ કર્યું કે ''તમે બાબાના માણસ નહિ હો તો તમને તેમનું આકર્ષણ જ થશે નહિ અને બાબાનાં દર્શન જ કરી શકશો નહિ.' આ સર્વ વાત સાંભળી કાકાસાહેબ રાજી થયા અને નાનાસાહેબને કહ્યું, ''બાબા પાસે જઈ હું તેમનાં દર્શન કરીશ અને આ એકલા પગની જ નહિ પણ મારા ચંચળ મનની ખોડ પણ સુધારવા હું બાબાને પ્રાર્થના કરીશ અને અખંડ સુખ માગીશ.''

કેટલૉક સમય બાદ કાકાસાહેબ મુંબઈ ધારાસભાના સભ્યપદ માટે મત મેળવવા સારુ અહમદનગર ગયા અને ત્યાં કાકાસાહેબ સરદાર મિરીકરને ત્યાં ઉતર્યા. આ મિરીકરના પુત્ર સરદાર બાળાસાહેબ મિરીકર કોપરગામના મામલતદાર હતા અને ઘોડાના પ્રદર્શનના કામને અંગે એ વખતે અહમદનગર આવ્યા હતા. ચૂંટણીનું કામ પૂરું થઈ રહ્યા પછી કાકાસાહેબ દીક્ષિતની ઇચ્છા શિરડી જવાની હતી. તેથી કાકાને માર્ગદર્શન કરે તેવા કોઈ માણસની જોડે તેમને મોકલવા એ બાબત મિરીકર પિતા-પુત્ર બન્ને વિચાર કરતા હતા. ત્યાં જ સાઈબાબાએ જ જાણે તેમના સત્કારની તૈયારી કરી. અહમદનગરમાં શામાના સસરા રહેતા હતા. તેનો તાર શામા પર આવ્યો કે 'તમારાં સાસુ બહુ માંદાં છે. માટે તમે પત્નીને તેડી બન્ને જણ મળવા માટે જલદી આવો.' બાબાની

રજા લઈ શામા શિરડીથી નીકળી અહમદનગર આવ્યા અને સાસુને મળ્યા. તેમની તબિયત સુધરતી ગઈ અને તે સાજા થયા. પેલું પ્રદર્શન જોવા જતાં માર્ગમાં શામાને નાનાસાહેબ પેંડસે તથા અપ્પાસાહેબ ગદ્રે મળ્યા અને તેમણે સરદાર મિરીકરને ત્યાં જઈ કાકાસાહેબ દીક્ષિતને મળીને તેમને શિરડી સાથે તેડી જવાની વાત કરી. શિરડીથી શામા આવ્યા છે, આ ખબર દીક્ષિતને તેમજ મિરીકરને પણ મળી હતી. સાંજે શામા મિરીકરને ઘેર આવ્યા ત્યારે તેમને કાકાસાહેબ દીક્ષિતની ઓળખાણ કરાવી. બધાંએ મળી નક્કી કર્યું કે રાત્રે દસની ગાડીમાં કોપરગાવ જવા માટે શામાએ કાકાસાહેબ દીક્ષિતને સાથે લઈને નીકળવું. આ નક્કી થયા પછી વળી એક ચમત્કાર થયો. પડદો ઢાંકેલી બાબાની મોટી છબી બાળાસાહેબ મિરીકરે કાકાસાહેબને બતાવી. જેમને મળવા પોતે શિરડી જનાર છે તે પોતે જ છબીરૂપે અહીં જ પધાર્યા છે એ જોઈ તેને અચંબો થયો. એથી તેમનું દિલ આર્દ્ર બન્યું અને છબીને સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ કર્યા. આ છબી મેઘાએ મઢાવી હતી. તેના પરનો કાચ તૂટી ગયો હતો. તેથી નવો કાચ બેસાડવા માટે તે અહમદનગર મિરીકર પર મોકલી હતી. નવો કાચ નંખાવી તે તૈયાર થઈ આવેલ હતી. તેથી એ છબી પણ શામા જોડે મોકલવાનું નક્કી થયું.

ટ્રેનના ટાઇમ પહેલાં તેઓ સ્ટેશન પર આવ્યા અને ટિકિટો લીધી. ગાડી આવી તો તેમાં સેકન્ડ કલાસનો ડબો ચિક્કાર હતો. સુભાગ્યે આ ગાડીનો ગાર્ડ કાકાસાહેબનો ઓળખીતો નીકળ્યો. તેથી તેણે તેમને ફર્સ્ટ કલાસમાં બેસાડ્યા. આમ આરામથી મુસાફરી કરી તેઓ કોપરગાવ ઉતર્યા. એવામાં કોપરગાવ સ્ટેશન પર શિરડી જવા માટે ઉતરેલા નાનાસાહેબ ચાંદોરકર પણ તેમને મળી ગયા. એ જોઈ બધાંના આનંદનો પાર રહ્યો નહિ. કાકાસાહેબ તથા નાનાસાહેબ એકબીજાને ભેટી પડ્યા અને પછી કોપરગાવની ગોદાવરી નદીમાં સ્નાન કરી તેઓ શિરડી જવા નીકળ્યા. ત્યાં પહોંચી બાબાનાં દર્શન કર્યા. કાકાસાહેબનું અંતર દ્રવ્યું ને આંખમાં હર્ષાશ્રુ વહેવા લાગ્યાં. એટલે બાબા બોલ્યા : 'હું તારી જ રાહ જોતો હતો. તને તેડવા સારુ તો શામાને અગાઉથી નગર મોકલ્યો.''

પછી તો બાબાના સત્સંગમાં કાકાસાહેબ ઘણા વર્ષ રહ્યા. શિરડીમાં તેમણે વાડો બંધાવ્યો; અને ઘણુંખરું કાયમી નિવાસ જ ત્યાં કર્યો. તેમને થયેલાં બાબાનાં દષ્ટાંત એટલાં બધાં છે કે એ સર્વનું વર્ણન જ સંભવિત નથી. એ માટે સાઈલીલા માસિકના વર્ષ ૧૨ના અંક ૬ થી ૯ સુધીનો કાકાસાહેબ દીક્ષિતનો જ ખાસ અંક વાંચકોને વાંચી જવાની ભલામણ કરીએ. અહીં માત્ર એક જ વાત આપીને આ વૃત્તાંત પૂરો કરીએ. છેવટે બાબાએ કાકાને એવું કહીને સાંત્વન આપેલું કે 'હું તને વિમાનમાં લઈ જઈશ,' મતલબ કે સુખદ મૃત્યુ આપીશ. અને આ વાત સાચી પડી. સને ૧૯૨૬ના જુલાઈની પાંચમી તારીખે તે મારી જોડે ટ્રેનમાં મુસાફરી કરતા હતા અને અમે બન્ને સાઈબાબાની જ વાતો કરતા હતા. એવામાં શ્રી સાઈબાબાના ધ્યાનમાં તે ઊંડા ઊતરી ગયા હોય એમ લાગ્યું. એકાએક તેમની ડોક મારા પર નાંખી દીધી અને મુદ્દલે દુ:ખ કે પીડા વિના સ્વર્ગે સંચર્યા.

શ્રી ટેમ્બેસ્વામી : સંતો એકબીજાને બંધુ માફક કેવા પ્રેમથી ચાહે છે તે કથા હવે આપણે જોઈએ. ટેમ્બેસ્વામી નામે ઓળખાતા એક વાસુદેવાનંદસરસ્વતી આંધ્રમાં ગોદાવરી કાંઠે રાજમહેન્દ્રીમાં રહેતા હતા. એ સનાતની, જ્ઞાની, પ્રભુ દત્તાત્રેયના યોગી ભકત હતા. નિઝામ રાજ્યના નાંદેડ શહેરના એક વકીલ શ્રી પુંડલીકરાવ મિત્રોને તેડી તેમને દર્શને ગયા. વાતચીત દરમ્યાન અચાનક જ શિરડી તથા સાઈબાબાનાં નામ આવ્યાં. બાબાનું નામ સાંભળતાં જ સ્વામીએ બન્ને હાથ જોડી નમન કર્યું. એક શ્રીફળ લઈ પુંડલીકરાવને આપીને કહ્યું: ''મારા બંધુ સાઈને મારા પ્રણામ કહેજો અને આ શ્રીફળ તેમને અર્પણ કરજો. કહેજો કે મને કદી ન ભૂલતા, મારા પર સદા પ્રેમ રાખે એવી વિનંતી કરજો. સામાન્ય રીતે અમે સ્વામી એકબીજાને પ્રણામ પાઠવતા નથી. પણ સાઈ તો અજબ અપવાદરૂપ છે.'' અને પુંડલીકરાવે આ શ્રીફળ તથા સંદેશો બાબાને પહોંચાડવાનું કબૂલ કર્યું. સ્વામીએ સાઈબાબાને બધું કહ્યું તે બરોબર છે. કેમ કે જેમ એ સ્વામી રાતદિવસ સનાતની પદ્ધતિએ અગ્નિહોત્ર રાખતા હતા તેમ સાઈબાબા પણ મસીદમાં ધૂણી-અગ્નિહોત્ર અહર્નિશ રાખતા હતા.

એ પછી એક માસ બાદ પુંડલીકરાવ મિત્રો જોડે શ્રીફળ લઈને શિરડી જવા નીકળ્યા અને મનમાડ આવ્યા. તરસ્યા હતા, તેથી વહેળા પર પાણી પીવા ગયા. પણ ભૂખ્યા પેટે પાણી ન પીવાય એવું જાણી તેમણે નાસ્તા માટે થોડો ચેવડો લીધો. પણ તે બહુ તીખો હતો. તેથી શ્રીફળ વધેરીને તેના ટુકડા મિશ્ર કરવાની કોઈએ સૂચના કરી. એથી શ્રીફળ વધેર્યું અને ચેવડો સ્વાદદાર બનાવ્યો. કમનસીબે સ્વામીએ બાબાને ધરવા માટે આપેલું જ શ્રીફળ અહીં વધેર્યું હતું. એ પછી આ બધા શિરડી પહોંચ્યા ત્યારે પુંડલીકરાવને તે શ્રીફળ સાંભર્યું. પણ તે તો વધેરીને વાપરી નાખ્યું હતું તેથી તેને ચિંતા થવા લાગી. ડરતા-ધ્રુજતા શિરડી આવી બાબાનાં દર્શને ગયા. સ્વામીના શ્રીફળનો બિનતારી સંદેશો બાબાને મળી ગયો હતો. તેથી પોતાના બંધુની સોંપેલી વસ્તુ આપવા બાબાએ પુંડલીકરાવને આજ્ઞા કરી. પુંડલીકરાવે તો બાબાનાં ચરણ પકડ્યાં અને પોતાની બેદરકારી તથા ભૂલ કબૂલ કરી પસ્તાવો કરતાં ક્ષમા માગી અને તેને બદલે બીજું શ્રીફળ ધર્યું. પણ બાબાએ તે સ્વીકારવા ના પાડી અને બોલ્યા, ''મારા બંધુના મોકલેલા શ્રીફળનું મૂલ્ય આ શ્રીફળ કરતાં ખૂબ વધારે છે ! તેને તોલે કંઈ ન આવે. હવે તેની ચિંતા કરીશ મા. મારી ઇચ્છાથી જ તેમણે તે શ્રીફળ તને સોંપ્યું હતું અને મારી ઇચ્છાથી જ માર્ગમાં તેં તે વધેર્યું. આ કર્મનું કર્તાપણું તું કેમ માથે ઓઢી લે છે ? સત્કર્મ અગર દુષ્કર્મ આચરતાં કર્તાપણાની બુદ્ધિ જ ન રાખવી. કોઈ બાબતમાં અહંકાર કે અહંત્વ ન રાખવું. તો જ આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ ઝડપથી થશે.'' આમ બાબાએ અમૂલ્ય આધ્યાત્મિક બોધ આપ્યો.

બાલારામ ધુરંધર (સને ૧૮૭૮ થી ૧૯૨૫) : બાલારામ ધુરંધર મુંબઈ સાંતાક્રુઝના રહીશ, પાઠારે પ્રભુ કોમના હતા અને મુંબઈ હાઈકોર્ટના ઍડવૉકેટ હતા. સરકારી લૉ સ્કૂલના પોતે પ્રિન્સિપાલ પણ હતા. આખું ધુરંધર કુટુંબ પવિત્ર ને ધાર્મિક છે. તેમણે ગીતા, જ્ઞાનેશ્વરી અને એવા બીજા તત્ત્વજ્ઞાનના ગ્રંથોનો સારો અભ્યાસ કર્યો હતો. પંઢરપુરના વિઠોબાના તે ભક્ત હતા. સને ૧૯૧૨માં તે સાઈબાબાના સમાગમમાં આવ્યા. એ અગાઉ છ માસ પહેલાં તેના

ભાઈ બાબુલજીએ તથા વામનરાવે શિરડી જઈ બાબાનાં દર્શન કર્યાં હતાં. ત્યાંથી પાછા આવીને બાબાના મીઠા અનુભવોની વાતો તેમણે શ્રી બાલારામ તથા બીજા પાસે કરી. તેથી બધાએ શિરડી જવાનો અને બાબાના દર્શન કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. એ સૌ શિરડી પહોંચ્યા તે અગાઉ જ બાબાએ તે દહાડે કહેલું, ''આજે મારા દરબારમાં ઘણા માણસો આવે છે.'' બાલારામે તો આ બાબતની કોઈ ખબર આપ્યા નહોતા છતાં બાબાએ એ વાત અગાઉથી જાણીને કહી હતી. એવું સાંભળી ધુરંધર ભાઈઓને અચંબો થયો. તેમણે આવીને બીજા લોકો જોડે બાબાને સાષ્ટાંગ પ્રણામ કર્યા અને વાતો કરતા બેઠા. બાબા બોલ્યા, ''આ મારા દરબારના માણસો છે. મેં પહેલેથી જ વાત કરી હતી.'' એ પછી ધુરંધર ભાઈઓને કહ્યું, ''આપણે તો છેલ્લી સાઠ પેઢીથી એક-બીજાની ઓળખાણ છે.'' આ ધુરંધર ભાઈઓ નમ્ર ને વિવેકી હતા. સૌ હાથ જોડી બાબાના ચરણ સામું જોઈને ઊભા રહ્યા. આંખમાં હર્ષાશ્રુ હતાં; દેહ પર રોમાવલિ ખડી થઈ હતી; અને ગળું રુંધાયું હતું. એવા સર્વ આત્મિક ભાવથી તેમનાં અંતર દ્રવતાં હતાં. તેમને પરમ આનંદ થયો. ત્યાંથી ઉતારે જઈને જમ્યા અને થોડો આરામ લીધા પછી પુનઃ મસીદમાં ગયા. બાલારામ બાબા પાસે બેસી તેમના પગ દાબવા લાગ્યા. બાબા ચલમ પીતા હતા. તે ચલમ તેને આપી પીવાની આજ્ઞા કરી. બાલારામને બીડી કે હુક્કો પીવાની ટેવ નહોતી. છતાં તેમણે ચલમ હાથમાં લઈ મુસીબતથી પીધી અને માનપૂર્વક પાછી આપી. બાલારામ માટે એ મંગળકારી ક્ષણ હતી. છ વર્ષથી તેને દમનું દર્દ હતું. આ ચલમ પીવાથી તે મટી ગયું અને તેની કશી પીડા રહી નહિ. લગભગ છ વર્ષ બાદ બાબાની મહાસમાધિના અરસામાં ફરીથી એ વ્યાધિનો ઉથલો મારેલો, પણ તરત આરામ થયો હતો ધુરંધર કુટુંબ ગુરુવારે જ શિરડી આવ્યું હતું. તેથી એ જ રાત્રે ચાવડી સરઘસના દર્શનનો લાભ તેમને મળ્યો હતો. ચાવડીમાં આરતી વેળાએ બાબાના મુખપર પાંડુરંગનું તેજ બાલારામે દીઠું. બીજે દહાડે પરોઢિયામાં કાકડઆરતી વખતે પણ એ જ તેજ. પોતાના પ્રિય ઇષ્ટદેવ પાંડુરંગનો ઝગઝગાટ બાલારામે પુનઃ બાબાના મુખ પર દીઠો.

શ્રી બાલારામ ધુરંધરે મરાઠીમાં મહારાષ્ટ્રના સંત તુકારામનું ચરિત્ર લખ્યું છે. પણ તે છપાઈને પ્રકટ થાય ત્યાં સુધી તેઓ જીવ્યા નહિ. તેમના ભાઈઓએ તે સને ૧૯૨૮માં પ્રકટ કર્યું. આ પુસ્તકના પ્રારંભમાં બાલારામના જીવન સંબંધે આપેલી ટૂંકી નોંધમાં બાલારામની શિરડીયાત્રાનું જે વર્ણન આપ્યું છે તે પરથી ઉપરની હકીકતને સંપૂર્ણ ટેકો મળે છે.

સ્વસ્તિ શ્રી સંતસજ્જનપ્રેરિતે ભકત હેમાડપંત વિરચિતે
શ્રી સાઈસમર્થ સચ્ચરિત્રે ‘ભકતત્રયકથા’
નામ એકાવનમો અધ્યાય સંપૂર્ણ ।
। શ્રી સદ્ગુરુસાઈનાથાર્પણમસ્તુ । શુભં ભવતુ ।

અધ્યાય ૫૨
ગ્રંથ-સિંહાવલોકન

શ્રી ગણેશાય નમ: । શ્રી સરસ્વત્યૈ નમ: । શ્રી ગુરુભ્યો નમ: ।
શ્રી કુલદેવતાયૈ નમ: । શ્રી સીતારામચંદ્રાભ્યાં નમ: ।
શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાય નમ: ।

સર્વ ધાર્મિક ગ્રંથોની માફકત સર્વ અધ્યાયનો સાર કાવ્યમાં આપીને ગ્રંથનું સાંકળિયું આપવાનો શ્રી હેમાડપંતનો ઇરાદો હતો. પણ કમભાગ્યે એ કશું તેમના કાગળોમાં મળતું નથી. એથી એ કામ શ્રી સાઈબાબાના ઉચ્ચ કોટીના સમર્થ ભક્ત થાણાના મામલતદાર શ્રી બી.વ્હી. દેવે રચી આપેલ છે. અંગ્રેજી પુસ્તકોમાં જેમ પ્રારંભમાં સાંકળિયું તથા દરેક પ્રકરણના ઉપર તેમાં આવતી હકીકતની સૂચક નોંધ આવે છે, તેવો આ છેલ્લો અધ્યાય અનુક્રમણિકાનો સમજવાનો નથી. તેથી અમે આ અધ્યાયનું નામ પૂર્ણાહૂતિ સિંહાવલોકન એવું રાખ્યું છે. આ અયાયની મૂળ નોંધ સુધારી આપવા તથા છાપખાના માટે તૈયાર કરવા કમભાગ્યે હેમાડપંત જીવતા નથી. જ્યારે તે છાપવા સારું છાપખાનામાં મોકલ્યું ત્યારે દેવને તે અપૂર્ણ લાગ્યું. તથા કોઈ કોઈ સ્થળે અર્થ વગરનું લાગ્યું. તેથી જેવું મળ્યું તેવું છાપવું પડ્યું છે. તેમાં ગ્રંથમાં જે જે વિષયો આપણે અગાઉ વાંચી ગયા તે સર્વ ટૂંકામાં અહીં આપેલ છે.

શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાર્પણમસ્તુ । શુભં ભવતુ ।

અધ્યાય ૫૩
ફળશ્રુતિ

શ્રી ગણેશાય નમઃ । શ્રી સરસ્વત્યૈ નમઃ । શ્રી ગુરુભ્યો નમઃ ।
શ્રી કુલદેવતાયૈ નમઃ । શ્રી સીતારામચંદ્રાભ્યાં નમઃ ।
શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાય નમઃ ।

સદ્‌ગુરુ સાઈની મહત્તા : શ્રી સાઈસમર્થને અમારા સાષ્ટાંગ નમસ્કાર છે. અમારે તો તેમનો જ આધાર છે. વિશ્વના તમામ સજીવ-નિર્જીવ પદાર્થોમાં બ્રહ્માથી માંડી મકાનો-મેડીઓ-પાત્રો-આકાશ એ સર્વમાં તે વસેલા છે. કોઈ ભેદ વિના સર્વ પ્રાણીઓમાં તે એક જ સરખા વ્યાપક છે. તેમને મન સર્વ ભક્ત સરખા છે. માનાપમાન, સારું-નરસું એ બધું જેમને મન સરખું જ છે, એવા શ્રી સાઈને અમારા નમસ્કાર છે. તેમનું સ્મરણ કરવાથી તથા શરણ પકડવાથી આપણી સર્વ કામના પૂરી થાય છે. જીવનના સર્વ ઉચ્ચ હેતુ શ્રી સાઈબાબા જ હાંસલ કરાવે છે.

આ સંસાર-સાગર તરવો બહુ મુશ્કેલ છે. રાગ-લાભનાં મોજાં દુષ્ટ વિચારોના કાંઠા સામે એટલાં ઊંચાં ઊછળીને અથડાય છે કે આપણાં ધૈર્યરૂપ વૃક્ષોને ઉખેડી નાંખે છે. અહંત્વનો પવન ખૂબ જોરથી ફુંકાય છે. સાગર ઉછળીને તોફાની બને છે. ક્રોધ-દ્વેષરૂપી મગરો ત્યાં નીડર બની ઘૂમે છે. 'હું તથા મારું' તથા એવી શંકારૂપી ઘુમરીઓ અહીં કાયમ ઊઠ્યા કરે છે. નિંદા-તિરસ્કાર-સ્પર્ધારૂપી માછલીઓ ત્યાં રમ્યા જ કરે છે. આ સાગર મહા ભયંકર તથા જોખમી છે છતાં સદ્‌ગુરુ સાઈ તેના અગસ્ત્ય છે. સાઈભક્તોને તેનાથી મુદ્દલ ડરવાનું નથી. આ સંસાર-સાગરને પેલે પાર સલામત લઈ જનાર હોડી આપણા સદ્‌ગુરુ છે.

પ્રાર્થના : હવે શ્રી સાઈને સાષ્ટાંગ પ્રણામ કરી ચરણ પકડી તેમની સ્તુતિ કરીએ : હે સાઈ ! અમારાં ચિત્ત ક્યાંય બહાર ન ભટકે અને શાન્ત બની

નામજપમાં મગ્ન બને ! આપના સિવાય અમને કશી કામના ન રહે ! શ્રી સાઈ સચ્ચરિત્રનો આ ગ્રંથ દરેક ભક્ત ઘરમાં રાખી નિત્ય તેનું વાચન કરો ! અને નિત્ય નિયમિત વાંચનારનાં સર્વે કષ્ટ ટળો !

ફળશ્રુતિ : આ ગ્રંથના વાચનથી મળતુ ફળ હવે ટૂંકામાં સાંભળો. પવિત્ર ગોદાવરી નદીમાં સ્નાન કરીને શિરડી સાઈસમાધિ મંદિરમાં સમાધિનાં દર્શન કરીને દરેકે આ સચ્ચરિત્રનું વાંચનશ્રવણ કરવું. એમ કરવાથી તમારાં ત્રિવિધ પાપ નષ્ટ થશે. સાઈની કથાઓના સામાન્ય ચિંતનથી પણ તમને અજાણતાં જ દૈવિક જીવનમાં રસ પડશે. જો તમે પ્રેમથી આ ગ્રંથ પૂરેપૂરો વાંચશો તો તમારાં સર્વ પાપ બળીને ભસ્મ થશે. જન્મમરણના ચક્રમાંથી છૂટવાની તમારી ઇચ્છા હોય તો શ્રી સાઈની કથાઓનું વાંચન કરો. શ્રી સાઈનું સદા સ્મરણ કરો અને તેમનાં ચરણમાં પ્રીતિ જોડો. શ્રી સાઈનાથના સાગરમાં તમે પોતે ડૂબકી મારશો અગર તો તે તમે કોઈને સંભળાવશો તો તેમાંથી તમને સદા નવી નવી સુવાસ મળ્યા કરશે. અને વકતા-શ્રોતા સૌ પાપમુકત બનશે. એકાગ્ર બની શ્રી સાઈસ્વરૂપનું ધ્યાન ધરશો તો સમય આવતાં તમે જ તે રૂપ બની જશો અને આત્મદર્શનમાં લીન થશો. આત્મા અર્થાત્ બ્રહ્મનો સ્વભાવ સમજવો દુર્ઘટ છે. પણ સગુણ બ્રહ્મ દ્વારા માર્ગ પકડવાથી પ્રગતિ સરળ બને છે. ભકત સર્વભાવથી તેમનું શરણ પકડે છે તો ભકતનું પોતાનું વ્યક્તિત્વ લય પામે છે અને તેમાં જ તે સમાઈ જાય છે. જેમ નદી સમુદ્રમાં મળી જાય છે તેમ ભકત તેમાં એક થઈ જાય છે. જાગ્રત; સ્વપ્ન કે ઊંઘ એ ત્રણમાંથી ગમે તે સ્થિતિમાં તેમનામાં લય થશો તો તમારું સંસારબંધન તૂટી જશે. નિત્ય સ્નાન કરીને જે ભકત પ્રેમ-શ્રદ્ધાથી આ ગ્રંથ નિયમિત વાંચશે અગર સાંભળશે અને એક સપ્તાહમાં તે પૂરો કરશે તો તેનાં સર્વ કષ્ટ ટળી જશે. નિત્ય નિયમિત આ ગ્રંથના વાંચકો તેમજ શ્રોતાના સર્વ ભય નષ્ટ થશે. આ ગ્રંથનો અભ્યાસ કરવાથી ધનની ઇચ્છાવાળાને ધન મળશે; પવિત્ર વ્યાપારીને પોતાના ધંધામાં ફત્તેહ મળશે. દરેકને શ્રદ્ધા-ભક્તિના પ્રમાણમાં સુફળ અવશ્ય મળશે. શ્રદ્ધા-ભક્તિ વિના કોઈ પ્રકારનો અનુભવ નહિ થાય. માનપૂર્વક આ ગ્રંથનું વાંચન

કરનારા પર શ્રી સાઈ પ્રસન્ન થશે અને તમારું અજ્ઞાન તથા દરિદ્રતા નિવારી તમને જ્ઞાન, ધન, સંપત્તિ સર્વ લાભ દેશે. મન એકાગ્ર કરી જો તમે નિત્ય એક અધ્યાય વાંચશો તોપણ તમે અસીમ સુખ પામશો. જેના હૃદયમાં કલ્યાણની કામના છે, તેણે આ ગ્રંથનો કાળજીથી અભ્યાસ કરવો અને જન્મોજન્મ ઉપકારવશ થઈ શ્રી સાઈનું સદા સ્મરણ કરવું. ખાસ કરીને આ ગ્રંથનું વાંચન ગુરુપૂર્ણિમા, ગોકુળઅષ્ટમી, રામનવમી અને દશેરાના રોજ અવશ્ય કરવું. જો તમે આ એક જ ગ્રંથનો શ્રદ્ધાથી-કાળજીથી અભ્યાસ કરશો તો તમારી સર્વ કામના પૂરી થશે અને તમારા હૃદયમાં શ્રી સાઈચરણનું સદા સ્મરણ રહેશે તથા તમે જરૂર સરળતાથી સંસાર-સાગર તરી જશો. આ ગ્રંથના વાંચનથી રોગી તથા માંદા માણસો આરોગ્ય પામશે. નિર્ધનને ધન મળશે; દીનદુ:ખી-દરિદ્રને સંપત્તિ મળશે અને સૌનું મન કુવિચારમાંથી મુકત બની સદ્ભક્તિમાં દૃઢ થશે.

વહાલા ભકત વાચકો તથા શ્રોતાઓ ! અમે આપ સૌને હવે પ્રણામ કરીએ છીએ. આપને એક ખાસ વિનંતી કરીએ. તમે રોજેરોજ, માસોમાસ જેમની કથા વાંચી-સાંભળી છે, તેમનું વિસ્મરણ કદી કરશો નહિ. જેમ જેમ વધુ ઉત્સાહથી આ કથાઓ વાંચશો-સાંભળશો, તેમ તમારામાં સેવાનો તથા વધુ ઉપયોગી થવાનો ઉત્સાહ શ્રી સાઈબાબા સૌમાં પ્રેરશે. આ ગ્રંથ, ગ્રંથકર્તા તથા વાચકો બન્નેને અરસપરસ પ્રેમસંપની વૃદ્ધિ સાથે સદા સહાયરૂપ બનો ! અને સૌ સુખી થાઓ !

પ્રસાદ-યાચના : વાચકો તથા ભકતોને શ્રી સાઈચરણમાં સંપૂર્ણ હૃદયપૂર્વકની ભક્તિ થાઓ ! તેમનું સ્વરૂપ ચક્ષુમાં સદા અવિચળ બનો ! અને પ્રાણીમાત્રમાં શ્રી સાઈપ્રભુનું દર્શન થાઓ ! છેલ્લે શ્રી સાઈબાબાનાં થોડાં વચનામૃત યાદ કરી તેમની આરતી કરી આ ગ્રંથ સમાપ્ત કરીએ : ૧) જેનો પગ શિરડીમાં પડે, બાધા તેની સર્વ ટળે. ૨) મારી સમાધિની જે પાયરી ચડે, તેનાં દુ:ખો સર્વે ટળે. ૩) ભલે ગયો હું છોડી શરીર, ભકતકાજ દોડીશ થઈ અધીર. ૪) દૃઢ બુદ્ધિ રાખો મારામાં, તો બાધા ફળે સમાધિમાં. ૫) નિત્ય જીવંત છું સત્ય, હું અનુભવ તેનો લેજો નિત્ય. ૬) મારું શરણ જેણે લીધું, તેનું જીવન એળે નથી ગયું. ૭) જે જે જેવા ભાવે ભજે, પ્રાપ્તિ થાયે તેને તે ભાવે. ૮) ભાર તમારો વહીશ હું સદા, ન ટળે બિરુદ મારું તે કદા. ૯) સત્ય સહાય અહીં સર્વને મળે, જે જે યાચે તે તે મળે. ૧૦) કાયા વાચા મનથી મારો થયો, તેનો હું ઋણી સદા બન્યો. ૧૧) શ્રી સાઈ વંદે તે જન ધન્ય થયા, જે અનન્ય મારા ભકત બન્યા.

આરતી

આરતી સાઈબાબા, સૌખ્ય દાતાર જીવા,
ચરણરજાતળીં દ્યાવા વિસાંવા, ભકતાં વિસાંવા આરતી... (૧)
જળુનિયાં અનંગ સ્વસ્વરુપીં રાહે દંગ,
મુમુક્ષુજનાં દાવી, નિજ ડોળાં શ્રીરંગ ડોળાં શ્રીરંગ આરતી... (૨)
જ્યા મનીં જૈસા ભાવ, તયા તૈસા અનુભવ;
દાવિસી દયાઘના, ઐસી તુઝીહી ભાવ તુઝીહી ભાવ આરતી... (૩)
તુમચેં નામ ધ્યાતાં, હરે સંસૃતિ વ્યથા;
અગાધ તવ કરણી, માર્ગ દાવિસી અનાથા દાવિસી અનાથા આરતી... (૪)
કલિયુગી અવતાર, સગુણ બ્રહ્મ સાચાર;
અવતીર્ણ ઝાલાસે, સ્વામી દત્ત દિગંબર દત્ત દિગંબર આરતી... (૫)
આઠાં દિવસાં ગુરુવારી, ભકત કરિતી વારી;
પ્રભુપદ પહાવયા, ભવભય નિવારી ભવભય નિવારી આરતી... (૬)
માઝા નિજ દ્રવ્ય ઠેવા, તવ ચરણરજ સેવા;
માગણેં હેંચિ આતાં, તુમ્હાં દેવાધિદેવા દેવાધિદેવા આરતી... (૭)
ઇચ્છિત દીન ચાતક, નિર્મળ તોય નિજમુખ;
પાજવેં માધવા યા, સાંભાળ આપુલી ભાક આપુલી ભાક આરતી... (૮)

આરતી ભાવાર્થ :

હે જીવોને સુખદાતા સાઈબાબા ! અમે આપની આરતી કરીએ છીએ. આપના દાસ તથા ભકતોને આપના ચરણની શીતળ છાયામાં આપ સ્થાન આપો ! આપ પ્રદીપ્ત ભાવથી સદા આત્મલીન રહો છો અને મુમુક્ષુઓને આપ ઈશ્વરની પ્રાપ્તિ કરાવી દો છો. જેવો જેનો ભાવ હોય છે તેવો જ અનુકૂળ અનુભવ આપ તેને કરાવો છો !

હે દયાળુ ! આપની જ કંઈ વિશિષ્ઠતા છે. આપના શ્રી ચરણોનું માત્ર ધ્યાન ધરવાથી ભકત આ સંસારના ભયમાંથી મુકત બની જાય છે. આપ સદૈવ દીન તથા અનાથોની રક્ષા કરો છો. આપની કાર્યશૈલી અપૂર્વ છે. આ કલિયુગમાં હે દત્ત ! આપ સગુણ બ્રહ્મરૂપે અવતર્યા છો. તેથી જે ભકત નિત્ય ગુરુવારે આપની પાસે આવે તેના સાંસારિક ભય આપ નિર્મૂળ કરો ! અને ભગવત્ દર્શનને યોગ્ય આપ તેને બનાવો ! હે દેવોના દેવ ! આપનાં ચરણકમળ જ મારી સંપત્તિ છે. સ્વાતિ નક્ષત્રના જળબિંદુ વડે ચાતક પક્ષીની તૃષા જેમ મેઘ શાંત કરે છે, તે જ પ્રમાણે માધવની (અહીં આરતી કરનારે પોતાનું નામ બોલવું.) પણ સંભાળ લઈ આપનાં વચન પૂર્ણ કરો !

સ્વસ્તિ શ્રી સંતસજ્જનપ્રેરિતે ભકતહેમાડપંતવિરચિતે
શ્રી સાઈસમર્થસચ્ચરિત્ર ‘ફળશ્રુતિ’ નામ ત્રેપનમો અધ્યાય સંપૂર્ણ
। શ્રી સદ્‌ગુરુસાઈનાથાર્પણમસ્તુ । શુભં ભવતુ ।

સમાપ્ત

।। શ્રી હરિ સાઈ પ્રસન્ન ।।

શ્રી સાઈ સચ્ચરિત્ર

(ગુજરાતી)

અધ્યાય ૧

મંગળાચરણ

શ્રી ગણેશાય નમ: । શ્રી સરસ્વત્યૈ નમ: । શ્રી ગુરુભ્યો નમ: ।
શ્રી કુલદેવતાયૈ નમ: । શ્રી સીતારામચંદ્રાભ્યાં નમ: ।
શ્રી સદ્ગુરુસાઈનાથાય નમ: ।

પવિત્ર પ્રાચીન આચાર અનુસાર સર્વ દેવતાને પ્રથમ નમસ્કાર કરું છું અને ગ્રંથલેખન પ્રારંભું છું.

૧) સફળતા, સર્વ વિઘ્નહર્તા, દેવગણનાયક શ્રી ગણેશને પ્રથમ પ્રણમું છું. શ્રી સાઈ પોતે જ ગણેશરૂપ છે.

૨) આ ગ્રંથની પ્રેરણા દેનાર મહાદેવી સરસ્વતીને નમસ્કાર કરું છું. શ્રી સાઈ સરસ્વતીરૂપ બની આ ગ્રંથનું ગાન સ્વત: કરે છે.

૩) સર્જક-પાલક-સંહારક દેવો બ્રહ્મા-વિષ્ણુ-મહેશને પ્રણમું છું. શ્રી સાઈનાથ આ ત્રણે દેવરૂપ છે અને આ મહાન સદ્ગુરુ જ ભક્તોને સંસાર-સાગર તરાવે છે.

૪) મારા રક્ષણહાર કુળદેવતા નારાયણ આદિનાથને હું નમસ્કાર કરું છું, જેમણે પરશુરામ રૂપે સાગર પાસેથી કોંકણની ભૂમિ સંપાદન કરી અને કુળના આદિ પુરુષ તરીકે પ્રગટ થયા.

૫) જે ભારદ્વાજ ગોત્રમાં મારો જન્મ થયો છે તે ભારદ્વાજ મુનિને તથા મહર્ષિઓ–યાજ્ઞવલ્કય , ભૃગુ, પરાશર, નારદ, વેદવ્યાસ, સનક, સનંદન, સનત્કુમાર, શુક, શૌનક, વિશ્વામિત્ર, વસિષ્ઠ, વાલ્મિકી, વામદેવ,